
BAGGRUNDSRAPPORT

PRIVATE FONDE

– EN UNIK AKTØR I
DANSK FORSKNING

DEFA

VI FREMMER VIDEN

REDAKTION:

Maria Lindorf, seniorkonsulent, DEA

Analysen er gennemført i samarbejde
med DAMVAD A/S

ISBN: 978-87-90772-59-8

UDGIVER: DEA

DATO FOR UDGIVELSE: august 2012

FOTO: Søren Osgood; Jeppe Carlsen, Scanpix; Thomas Vilhelm,
Scanpix og Morten Artleth Skov, DEA

DESIGN: kroyergrafik.dk

INDHOLD

FORORD	4
1 INDLEDNING OG SAMMENFATNING	5
1.1 ANALYSENS FORMÅL	5
1.2 RAPPORTENS INDHOLD OG HOVEDRESULTATER	8
2 DET DANSKE FONDSLANSKAB	11
2.1 FONDE I DENNE ANALYSE	11
2.2 PRIVATE FONDENS BETYDNING FOR FORSKNING	12
2.3 PRIVATE FONDENS BIDRAG TIL OFFENTLIG FORSKNING	16
2.4 STØTTE AF FORSKNING: MÅL ELLER MIDDEL?	18
2.5 FONDE STØTTER EN BRED VIFTE AF AKTIVITETER – STORE SÅVEL SOM SMÅ	19
2.6 MEST STØTTE TIL DE 'HÅRDE VIDENSKABER' – MINDST TIL HUMANIORA	20
2.7 FONDE STØTTER BÅDE GRUNDFORSKNING OG ANVENDT FORSKNING	21
2.8 IDENTIFICERING AF MULIGE PROJEKTER OG DIALOG MED ANSØGERE	21
2.9 VURDERING AF PROJEKTER: SAMMENHÆNG MED FONDENS FUNDATS OG FORSKNINGSMÆSSIGE HØJDE ER VIGTIGSTE VURDERINGSKRITERIER	24
2.10 OPFØLGNING OG EVALUERING PÅ STØTTEDE AKTIVITETER	25
2.11 ET BETYDELIGT FOKUS PÅ FORMIDLING	26
3 FONDENS FINANSIERING AF FORSKNING – SET FRA UNIVERSITETERNE	28
3.1 STORE FORSKELLE I FONDENS STØTTE PÅ TVÆRS AF UNIVERSITETER	28
3.2 EN MERE OPSØGENDE OG PROAKTIV TILGANG TIL FONDENE	29
3.3 FONDSMIDLER KRÆVER STRATEGISK OPBAKNING	29
3.4 FONDSSTØTTEDE FORSKERGRUPPER SKAL BRINGES I SAMSPIL MED RESTEN AF INSTITUTIONEN	30
3.5 EFTERSPØRGSEL PÅ ØGET GENNEMSIGTIGHED I FONDENS PRIORITERINGER, VURDERINGSKRITERIER OG BEVILLINGSPROCEDURER	30
4 TENDENSER I FONDENS FINANSIERING AF FORSKNING	31
4.1 FONDE SOM FORANDRINGSAGENTER I FORSKNINGSVERDENEN OG I SAMFUNDET	31
4.2 STØRRE SATSNINGSVILJE	32
4.3 PROFESSIONALISERING AF BEVILLINGSAKTIVITETER	32
4.4 ØGET INTERESSE FOR DIALOG MED UNIVERSITETSLEDELSER	34
4.5 STIGENDE SAMARBEJDE OG ERFARINGSUDVEKSLING MED FONDE	35
4.6 STØRRE ÅBENHED FOR SAMARBEJDE MED OFFENTLIGE FORSKNINGSRÅD OG MYNDIGHEDER	35
5 10 CENTRALE DIMENSIONER I FONDENS ARBEJDE	37
METODE	41
REFERENCER	44

FORORD

Bølgerne er igennem de senere år gået højt i debatten om private danske fonde og deres finansiering af den offentlige forskning. Desværre får debatten ofte en skeptisk og ret ukonstruktiv karakter, hvor de private fondes store støtte til og betydning for den danske forskning fortaber sig. Samtidig har debatten også savnet nuanceret viden om de forskningsfinansierende fonde i Danmark – og ikke mindst om deres forskellige formål, bevæggrunde for og virkemidler til støtte af forskningen.

Det er en skam. Både fordi mange private fonde med deres indsats spiller en afgørende rolle for universiteter, enkeltforskere og forskningsprojekter, og fordi de private fonde tilsammen giver et enormt økonomisk løft til den danske forskning. Et afgørende løft, hvis Danmark skal klare sig i den globale konkurrence og fremover kunne tiltrække internationale forskningstalenter og eliteforskere og kunne producere ny, banebrydende viden inden for forskningsmæssige styrkepositioner.

Vi kan også se, at de private fonde får stigende betydning for den offentlige forskning i disse år, hvor universiteterne bl.a. er udfordret af øgede krav til indhentning af eksterne forskningsmidler, og af at deres basisbevillinger udgør en stadig mindre andel af deres samlede indtægter.

Derfor har målet med denne rapport været at tilvejebringe ny viden om de forskningsfinansierende fonde i Danmark, som forhåbentlig kan inspirere til en nuanceret debat om fondes bidrag til og samspil med den offentlige forskning i fremtiden.

Rapporten viser, at der er god grund til at interessere sig for og blive klogere på de forskningsfinansierende fonde. De spiller nemlig en unik rolle i forskningssystemet – og kan noget ganske andet end fx det offentlige forskningsrådssystem. De er bl.a. i højere grad uafhængige af det politiske system. Herudover har mange fonde ofte fokus på den langsigtede, risikovillige og grænsesøgende forskning. Endelig er fonde kendetegnet ved at være relativt fleksible organisationer, som tilstræber en lav grad af bureaukrati.

Men rapporten viser også, at både nogle forskningsdiscipliner og -institutioner i langt højere grad opnår fondsfinansiering end andre. Det giver anledning til konstruktivt at debattere, hvordan vi sikrer et optimalt samspil mellem fonde, universiteter og det offentlige forskningsfinansierende system. Et sådant samspil er nemlig afgørende for at styrke den danske forskningsposition i den globale økonomi.

God læselyst!

Stina Vrang Elias
Adm. direktør, DEA

Bjarne Lundager Jensen
Vicedirektør, DEA

KAP. 1: INDLEDNING OG SAMMENFATNING

1.1 ANALYSENS FORMÅL

Denne rapport sætter fokus på private fonde, der finansierer offentlig forskning i Danmark. Analysen omfatter både fonde, der udelukkende finansierer forskning, og fonde, der finansierer forskning som led i deres øvrige aktiviteter.¹

I perioden 2009 til 2011 bevilgede 20 private danske fonde i alt 5,6 mia. kr. til forskning. Til sammenligning bevilgede Det Frie Forskningsråd og Det Strategiske Forskningsråd tilsammen 6,7 mia. kr. til forskning i samme periode.²

De private fonde udgør således et substantielt, positivt bidrag til finansieringen af forskning i Danmark. Fondenes støtte har stor betydning for universiteterne, som er udfordret af øgede krav til indhentning af eksterne forskningsmidler, og af at deres basisbevillinger udgør en stadig mindre andel af deres samlede indtægter.

Derudover er nogle fonde begyndt at foretage større, ambitiøse og opsigtsvækkende satsninger på forskningsområdet, både alene og i samarbejde med andre fonde eller offentlige myndigheder.

Set i det lys er det ikke overraskende, at fonde derfor er blevet genstand for stigende opmærksomhed fra universiteter, offentlige myndigheder og mediernes. Fonde spås en nøglerolle i udviklingen af det danske samfund og i løsningen af samfundets udfordringer (Mandag Morgen, 2012).

Fundene bliver dog også mødt med betydelig skepsis og kritik, blandt andet i forhold til gennemsigtighed i deres aktiviteter og til deres indflydelse på prioriteringer og initiativer i dansk forskning.

Desværre er den offentlige debat om private fondes betydning for forskningen ofte præget af begrænset og unuanceret viden om, hvorfor og hvordan fondene støtter forskning. Særligt fondenes samarbejde med universiteterne og med offentlige myndigheder er underbelyst.

For at understøtte en konstruktiv debat om, hvordan vi sikrer et optimalt samspil mellem fonde, universiteter og det offentlige forskningsfinansierende system, har vi brug for faktabaseret indsigt i private fondes finansiering af forskning i Danmark.

Formålet med denne analyse er derfor at:

- Kortlægge det danske fondslandskab ved at undersøge og karakterisere fondes engagement i forskning og derved analysere deres betydning for udviklingen af dansk forskning.
- Identificere forskellige modeller for fondes finansiering af forskning og for deres samarbejde med forskere, universiteter og offentlige myndigheder med henblik på at fremme dette samarbejde yderligere.
- Bidrage til diskussionen af, hvordan fondes indsats på forskningsområdet i øvrigt kan understøttes.

HVAD FORSTÅR VI VED "FORSKNING"?

Forskning henviser i denne rapport til alle discipliner: naturvidenskabelig, sundhedsvidenskabelig og teknisk forskning såvel som forskning i samfundsvidenskab og humaniora. Forskning omfatter desuden grundforskning, anvendt forskning såvel som innovation og udviklingsarbejde.

Kilde: European Commission, 2005

¹ Rapporten har udelukkende fokus på private fondes betydning for forskning, herunder deres motivationer og strategier for at støtte forskning. Analysen berører ikke andre uddelinger eller aktiviteter i private fonde. For en analyse af fondes overordnede strategier og uddelinger, se fx Kraft & Partners, 2012, eller Rao og Thomsen, 2012.

² Det Frie Forskningsråds Årsrapporter 2011, 2010 og 2009; Det Strategiske Forskningsråds Årsskrift 2011/2012 og Bevillingsoversigt 2010.

Denne analyse arbejder med et bredt fondsbegreb, idet den interesserer sig for alle fonde, der støtter den offentlige forskning – uanset fondstype og formål. Det betyder, at der er en stor mangfoldighed i fondenes tilgang til forskningsstøtte og samarbejde med universiteter.

Forskellene er til en vis grad bestemt af historiske forhold og de fundatser og vedtægter, som fondene opererer under. Forskellene medfører visse udfordringer i en analyse som denne, som ser på tværs af tilgange og tendenser.

Af samme grund arbejdes der heller ikke med en 'one size fits all'-model, men i stedet med forskellige tilgange og modeller, som kaster lys på forskellige måder at være forskningsfinansierende fond på. Analysen søger at fremhæve styrker og udfordringer ved forskellige tilgange og levere kvalificeret viden på tværs af fondslandskabets forskelle, som kan bidrage til en nuanceret og faktabaseret debat om fondenes rolle nu og i fremtiden.

ET BREDT FONDSBEGREB

Analysen tager udgangspunkt i en bred definition af private fonde, som inkluderer en række non-profit organisationer, der yder støtte til forskning, herunder:

- Erhvervsdrivende fonde (fx Novo Nordisk Fonden)
- Almennyttige fonde (fx VELUX Fondene)
- Selvejende foreninger (fx Realdania)
- "Fundraising" fonde og patientforeninger (fx Hjerteforeningen)

Betegnelserne "private fonde" og "fonde" henviser i denne rapport til alle de ovenstående typer af organisationer. Se afsnit 2.1 for en uddybning af det fondsbegreb, som anvendes i denne analyse.

Analysen baserer sig på følgende datagrundlag:

- Kvalitative interviews med ni af de største private fonde: Novo Nordisk Fonden, Lundbeckfonden, VELUX Fondene, Carlsbergfondet, TrygFonden, Realdania, Det Obelske Familiefond, Nordea-fonden og A.P. Møller Fonden.

- Spørgeskemaundersøgelse blandt private fonde, som støtter forskning. I alt 20 fonde har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen, som havde fokus på fondenes bevillinger såvel som deres motivation for og tilgang til finansiering af forskning. Disse fonde har tilsammen bevilget 5,6 mia. kr. til forskning i perioden fra 2009 til 2011.
- Interviews med otte universiteter i form af repræsentanter fra ledelse/administration samt interviews med fire udvalgte forskere, som har modtaget større fondsbevillinger.
- Desk research om fondes betydning for forskning og samarbejde med universiteter i Danmark og udlandet (baseret på forskningsartikler, analyser, artikler i dagspressen og på data om privat finansiering af forskning på universiteterne).

FONDE, SOM HAR DELTAGET I SPØRGESKEMAUNDERSØGELSEN

15. Juni Fonden
Carlsbergfondet
COWIfonden
Dansk Kræftforsknings Fond
Den Danske Maritime Fond
Det Obelske Familiefond
Fabrikant Mads Clausens Fond
Gigtforeningen
Hjerteforeningen
Knud Højgaards Fond
Lauritzen Fonden
Lundbeckfonden
Mejeribrugets ForskningsFond
Nordea-fonden
Novo Nordisk Fonden
Otto Mønstedts Fond
Realdania
Rockwool Fonden
TrygFonden
VELUX Fondene (Villum Fonden og Velux Fonden)

ØGET FOKUS PÅ FONDE – INTERNATIONALT SET

Danmark er langt fra det eneste land, hvor private fondes finansiering af forskning er kommet i søgelyset. I EU-regi har der siden midten af 00'erne været stor interesse for fondes betydning for forskningsverdenen og deres samspil med den offentlige finansiering af forskning (se fx European Commission, 2005 og 2008). Flere medlemslande i EU har desuden igangsat initiativer til at løfte fondes andel af de samlede forskningsmidler.

NYE INITIATIVERTIL AT STYRKE FONDES ROLLE I FRANKRIG

I 2003 blev en række reformer indledt af regeringen med henblik på at tilskynde til en forøgelse af private midler til offentlige formål. Et af de vigtigste formål med reformen var skabe et større fokus på forskningsområdet, herunder centrale forskningsdiscipliner og promovere offentlig-privat FoU-samarbejde.

På forskningsområdet medførte reformen bl.a. en fradragsret på 66 pct. for enkeltpersoner og på 60 pct. for virksomheder, der donerer midler til private eller offentlige videregående uddannelsesinstitutioner. Derudover indeholdt reformen en række andre skattemæssige incitamenter, som skulle anspore til oprettelsen af nye fonde med et forskningsfokus inden for prioriterede områder som bæredygtig udvikling, energi, transport-sikkerhed m.v.

Derudover blev en statslig fond oprettet, som skulle bidrage økonomisk til oprettelsen eller videreudvikling af eksisterende forskningsfonde, hvoraf de private midler udgør minimum 50 pct.

Initiativet har ført til oprettelsen af 20 nye fonde og udviklingen af otte eksisterende. Den samlede kapitaltilførsel til disse fonde har været 235 mio. euro, hvoraf 125 mio. euro stammer fra private kilder. Reformen har betydet, at Frankrig har et af de mest fordelagtige beskatningssystemer for donationer i Europa.

BRITISK FREMME AF FONDSFINANSIERING AF FORSKNING

Den britiske regering lancerede i 2007 et udspil, som skulle øge private bidrag til forskning.

Udspillet betød, at regeringen i en treårig periode ville matche private bidrag; for en overvejende del af institutionerne ville dette bidrag være på en 2:1 privat til offentlig ratio.

Hensigten med ordningen har bl.a. været at bidrage til, at højere uddannelsesinstitutioner øger deres kapacitet og evne til at skaffe ekstern kapital og dermed fremadrettet gøre dem mindre sårbare over for nedskæringer i de offentlige bevillinger.

NY MODEL FOR PRIVAT FORSKNINGS-FINANSIERING I NORGE

I 2006 blev en ny ordning implementeret i Norge med det formål at øge privat finansiering til grundforskning. Ordningen betød, at donationer fra fonde, virksomheder og private personer på mere end fem mio. norske kr. udløste en supplerende offentlig bevilling på 25 pct. af beløbet, såfremt følgende betingelser var opfyldt:

- Donationer skal være rettet imod grundforskning, og bidrage til at fremme videnskabelig kvalitet
- Donationer finansierer ikke forskningsaktiviteter, der direkte gavner donoren

Baggrunden for initiativet var, at filantropisk finansiering af forskning i Norge var relativ begrænset sammenlignet med andre lande. I 2008 udgjorde private fondes og nonprofit organisationers andel af universitetssektorens samlede finansiering 2,69 pct. i Norge, sammenlignet med 7,5 og 9,2 pct. i hhv. Danmark og Sverige.³

Ordningen bliver betragtet som en succes og har fordoblet filantropisk finansiering i Norge, siden den blev implementeret. En væsentlig målsætning med ordningen har været, at ansøgnings- og beslutningsprocessen skulle være så simpel som muligt. Både blandt donorer og modtagere har der været tilfredshed med ordningen.

Kilder: European Commission, 2005 og 2008, og supplerende internetsøgning

3 Fra Erhvervs- og Vækstministeriet 2011, baseret på tal fra OECD og Danmarks Statistik (2007-2008).

1.2 RAPPORTENS INDHOLD OG HOVEDRESULTATER

Denne analyse af private fondes betydning for forskningen falder i fire dele: Det danske fondslandskab, Fondes finansiering af forskning – set fra universiteterne, Tendenser i fondes finansiering af forskning og 10 centrale dimensioner i fondenes arbejde.

Kapitel 2 præsenterer resultaterne af kortlægningen af det danske fondslandskab.

Hovedtræk af det danske fondslandskab

- Fonde har betydning for forskning af flere årsager – bl.a. fordi de er **uafhængige af det politiske system** og derfor ofte arbejder både med en høj grad af **langsigtedhed og risikovillighed** i deres bevillinger. De er ligeledes forbundet med mindre bureaukrati (fx i forbindelse med udarbejdelse af ansøgninger eller opfølgning på støttede aktiviteter) end offentlige forskningsråd. Mange fonde støtter **grænsesøgende forskning**, som kan have svært ved at opnå offentlig finansiering, eksempelvis tværfaglige projekter eller fremspirende forskningsområder. Dertil kommer, at private fonde ofte er **meget fleksible organisationer**, som hurtigt kan omstille sig for bedre at kunne imødekomme ændringer i forskningssystemet.
- **Private fonde har fået stigende betydning for finansiering af offentlig forskning over de seneste årtier.** De 20 fonde, som deltog i spørgeskemaundersøgelsen gennemført i forbindelse med denne analyse, har tilsammen støttet dansk forskning med 5,6 mia. kr. i perioden 2009 til 2011. Der er dog store forskelle i såvel den enkelte fond som det samlede fondslandskabs uddelinger fra år til år.
- **Forskning støttes både af dedikerede forskningsfonde, som udelukkende eller hovedsageligt støtter forskning, og af fonde, som støtter forskning som en sekundær aktivitet, dvs. som middel til at nå andre mål.** Dedikerede forskningsfonde anvender en større andel af deres samlede bevillinger på forskningsområdet og støtter oftere grundforskning end de øvrige forskningsfinansierende fonde.
- **Samlet set støtter private fonde forskning via en bred vifte af aktiviteter**, herunder støtte til forskningsprojekter, forskeruddannelse, forskningscentre, karrierefremmende bevillinger, støtte til videnspredning

eller internationalisering, midler til investering i eller drift af forskningsinfrastruktur og uddeling af priser.

- **Fondene bidrager med mest støtte til de 'hårde' videnskaber – og mindst til humaniora.** Fondes fokusområder er afgjort af deres fundats og andre historiske eller aktuelle forhold, og mange fonde har fokus på de hårde videnskaber, især sundhedsvidenskab og biomedicin. Humaniora er den gren af videnskaberne, som færrest fonde støtter.
- **Fonde støtter både grundforskning og anvendt forskning.** Private fonde yder støtte til forskning på tværs af forskningsværdikæden, dvs. fra grundforskning til anvendt forskning og udvikling. De fleste fonde er dog fokuseret i én ende af værdikæden, således at man enten primært støtter grundforskning eller anvendt forskning.
- **Sammenhæng med fondens fundats og forskningsmæssig højde er vigtigste vurderingskriterier.** Når bevillingsbeslutningen træffes, lægger de fleste fonde helt naturligt størst vægt på sammenhæng med fondens mål og prioriteter som vurderingskriterium. Dette følges dog skarpt op af forskningshøjde og kvalitet, mens ansøgers forskningspræstation og forskningens relevans eller forventede effekt også ofte tages i betragtning.
- **Et betydeligt fokus på formidling.** Størstedelen af fondene lægger stor vægt på formidling af resultater fra de aktiviteter, de støtter. Formidlingen foretages både af forskere i de støttede aktiviteter og hos fondene selv.

Kapitel 3 indeholder en analyse af betydningen af private fondes finansiering af forskning og deres samspil med universiteterne, som dette opleves af ledere, administratorer og forskere på universiteterne.

Hovedtræk af fondes finansiering af forskning – set fra universiteterne

- **Universiteter er de primære modtagere af støtte fra fonde – flest støtter KU og AU, færrest RUC og ITU.** Universiteterne er klart de største modtagere af støtte fra fondene, men der er store forskelle på, i hvor høj grad fondene støtter universiteterne. Flest støtter KU og AU, mens SDU, AAU, DTU og CBS også er pænt med. De universiteter, som færrest støtter, er RUC og ITU.
- **Universiteterne er overordnet set meget positive over for private fondes støtte af forskning.** Der er forståelse for, at fonde vælger at koncentrere deres investeringer inden for særlige fokusområder,

emnemæssige såvel som geografiske. Samtidig sætter universiteterne pris på fondsmidlerne, fordi de ofte er mere risikovillige og forbundet med mindre administration.

- **Universiteterne efterspørger øget gennem-sigtighed i fondenes prioriteringer, vurderingskriterier og bevillingsprocedurer.** Mange understreger også vigtigheden af, at der kun gives støtte til de bedste forskere inden for et forskningsområde, dvs. at bevillinger tildeles på baggrund af forskningskvalitet.
- **En mere proaktiv tilgang til fondssamarbejdet.** Nogle universiteter anlægger i disse år en mere proaktiv tilgang til fondene – dels for at få større indsigt i fondenes arbejde og prioriteringer, dels for at påvirke fondenes bevillinger.
- **Penge er ikke gratis, men kræver strategisk opbakning.** På universiteterne er der en erkendelse af, at "penge ikke er gratis", dvs. at især større bevillinger kræver en betydelig medfinansiering og strategisk opbakning fra universiteternes ledelse.

I **kapitel 4** sætter rapporten fokus på væsentlige tendenser i private fondes tilgang til støtte af forskning.

Hovedtræk af tendenser i fondes finansiering af forskning

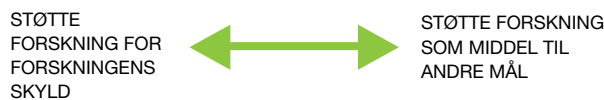
- **Fonde som forandringsagenter i forskningsverdenen og samfundet.** Alle fonde ser i et eller andet omfang sig selv som forandringsagenter med ønske om 'at rykke noget'. For nogle fonde handler det om at rykke noget inden for et specifikt forskningsområde, fx ved at muliggøre større, ambitiøse satsninger, mens andre fonde gerne vil spille en mere proaktiv rolle i samfundsudviklingen og bruge deres viden og midler mere strategisk til at fremme visse dagsordener via forskningen (såkaldt "katalysatorfilantropi"). De færreste fonde ønsker dog at påvirke dagsordener blandt forskere eller politiske beslutningstagere.
- **Større satsningsvilje.** Mange fonde – store såvel som mindre – udviser en øget interesse i at gennemføre større og flere satsninger, dvs. større enkeltbevillinger til forskningsprojekter eller -miljøer for at muliggøre opbygning af kritisk masse, højere ambitionsniveau og mere effektiv anvendelse af investerede midler.

- **Professionalisering af bevillingsaktiviteter.** Private fonde er i en løbende udviklingsproces, som blandt andet har medført en øget professionalisering af deres bevillingsaktivitet, herunder både identificering og vurdering af nye projekter samt opfølgning på støttede aktiviteter. Et stigende antal fonde anvender eksempelvis eksterne bedømmere, særligt i forbindelse med større bevillinger.
- **Øget interesse for dialog og samarbejde.** Nogle fonde har desuden stigende interesse i dialog og eventuelt samarbejde med universiteternes ledelse og med offentlige institutioner som forskningsråd og ministerier samt med andre fonde. Formålet hermed er at øge gensidig forståelse for mål og midler samt at identificere eventuelle fælles projekter.

Kapitel 5 præsenterer en række centrale dimensioner i fondes arbejde. Kapitlet samler op på rapporten ved at optegne 10 dimensioner, som kan bruges til at beskrive forskellige tilgange og perspektiver i fondes arbejde med finansiering af offentlig forskning og samspil med det øvrige forskningssystem. Dimensionerne skal ses som et spektrum – ikke enten/eller-modeller. Med andre ord kan fonde placere sig hvor som helst inden for den enkelte dimension, og den samme fond kan også placere sig forskelligt inden for det enkelte spektrum afhængigt af, hvilket virkemiddel og hvilken støtteform der er tale om.

10 centrale dimensioner i fondenes arbejde

DIMENSION NR. 1: Motivation for at støtte forskning

DIMENSION NR. 2: Skala af støtteformer

DIMENSION NR. 3: Tilgang til organisering af satsning

DIMENSION NR. 4: Tilgang til identificering af projekter

DIMENSION NR. 5: Relation til ansøgere

DIMENSION NR. 6: Tilgang til vurdering af projektforslag

DIMENSION NR. 7: Relation til bevillingsmodtagere

DIMENSION NR. 8: Relation til universiteter

DIMENSION NR. 9: Relation til offentlige aktører

DIMENSION NR. 10: Rolle i forskning og forskningsrådssystem

KAP. 2: DET DANSKE FONDSLANDSKAB

Dette kapitel tegner et overordnet billede af den rolle, som private fonde spiller i finansieringen af dansk forskning, og hvordan de udmønter denne rolle.

→ 2.1 FONDE I DENNE ANALYSE

Denne analyse tager udgangspunkt i en bred definition af private fonde, som inkluderer både erhvervsdrivende og almennyttige fonde. Vi inkluderer også selvejende foreninger (eksempelvis Realdania) og "fundraising" patientforeninger (fx Hjerteforeningen), der agerer som fonde i deres finansiering af forskning. Det vigtigste kriterium for udvælgelse af relevante fonde har været, at fonden støtter offentlig forskning, da det er analysens interessefelt.

I rapporten anvender vi betegnelserne "private fonde" og "fonde" til at henvise til alle disse typer af forskningsfinansierende organisationer.⁴

Det primære datagrundlag for dette kapitel er en spørgeskemaundersøgelse gennemført blandt private fonde, som støtter forskning. Her har i alt 20 fonde deltaget – de fremgår af tabel 2.1.

TABEL 2.1: Fonde, som har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen

TYPE AF FOND
ERHVERVSDRIVENDE FONDE
Carlsbergfondet COWIfonden Den Danske Maritime Fond Det Obelske Familiefond Fabrikant Mads Clausens Fond Knud Højgaards Fond Lundbeckfonden Mejeribrugets ForskningsFond Otto Mønstedts Fond Nordea-fonden Novo Nordisk Fonden
ALMENNYTTIGE FONDE
15. Juni Fonden Rockwool Fonden VELUX Fondene (Villum Fonden og Velux Fonden)
SELVEJENDE FORENINGER
Realdania TrygFonden
"FUNDRAISING" FORENINGER
Dansk Kræftforsknings Fond Gigtforeningen Hjerteforeningen

⁴ Definition af fondsbegrebet er bl.a. inspireret af en typologi af fonde, som er udviklet af European Foundation Centre (1999). Eksempelvis indeholder denne typologi "Fundraising foundations", som også er medtaget i vores definition. Dog ekskluderer vi andre typer af fonde, herunder fonde, som er helt eller delvist finansierede via offentlige midler, da disse fonde ikke udgør private aktører, men er påvirket af politiske mål og processer.

HVAD FORSTÅR VI VED BEGREBET "FOND"?

En fond er en selvejende juridisk person, hvis oprindelige kapital er tilvejebragt via arv eller gave. Denne kapital er uigenkaldeligt udskilt fra stifterens formue. Derudover har fonden ét eller flere bestemte formål, som defineres i en vedtægt (fundats), eksempelvis at støtte udvalgte kulturelle, erhvervsmæssige, sociale eller videnskabelige aktiviteter. Beslutninger om fondens aktiviteter og forvaltningen af formuen bestemmes af en selvstændig ledelse (typisk en bestyrelse).

"Fonde" forstås i denne analyse som nonprofit, selvejende institutioner, der råder over en kapital, som de helt eller delvist anvender til at fremme forskning. De har ét eller flere formål, som rækker ud over at tilgodese enkelte personer eller virksomheders interesser. De typer af institutioner, som er omfattet af analysen, og som samlet set henvises til som private "fonde", er:

- **Erhvervsdrivende fonde:** fonde, som udøver en erhvervsmæssig virksomhed, dvs. producerer varer, yder tjenesteydelser, sælger eller udlejer fast ejendom, eller hvis de ejer eller har bestemmende indflydelse over en erhvervsvirksomhed.
- **Almennyttige fonde:** fonde, som ikke udøver erhvervsmæssig virksomhed, men uddeler midler til filantropiske formål.
- **Selvejende foreninger:** selvstændige juridiske enheder, som har et defineret formål. Typisk er formuen skabt ved frasalgs af bruger-ejede aktiver.
- **"Fundraising" fonde og patientforeninger:** fonde og foreninger, som varetager patienters interesse inden for et givent sygdomsområde og finansierer deres aktiviteter ved aktivt og løbende at indsamle midler. Indgår i analysen i det omfang, de yder et betydeligt bidrag til forskning.

Kilder: Fondsloven, 1992; Finansministeriet, 1998; Erhvervsstyrelsen, 2007; Erhvervsfundsloven, 2010; Erhardtson og Kolby, 2011; Civilstyrelsen, 2012; European Foundation Centre, 1999

→ 2.2 PRIVATE FONDES BETYDNING FOR FORSKNING

En rapport udarbejdet for Europakommissionen af et internationalt ekspertpanel (European Commission, 2005) understreger, at fonde, der investerer i offentlig forskning, spiller en unik rolle i forskningssystemet, fordi de er private organisationer, som tjener offentlige mål.

Interviews med fonde og universiteter i Danmark peger på, at private fonde fungerer som et vigtigt supplement – og i visse tilfælde et egentligt alternativ – til den offentlige finansiering af forskning. Hvad, der er karakteristisk for fondenes virke, uddybes i det følgende.

FONDE ER UAFHÆNGIGE AF POLITISKE DAGSORDENER

Rammerne for de offentlige forskningsråd fastsættes af politiske beslutningstagere, hvilket kan påvirke deres tids-horisont såvel som form og indhold af deres virkemidler.

Private fonde er derimod ikke underlagt politiske interesser. Dette betyder også, at fondene ikke er underlagt samme fordelingspolitiske hensyn som den offentlige forskningsfinansiering, der fx ofte skal sikre en vis fordeling af midler på tværs af forskningsområder, geografiske områder eller institutioner.

Til forskel fra det offentlige system, som skal implementere politisk fastsatte mål, kan fonde koncentrere deres investeringer på områder eller i forskningsmiljøer, som de ønsker at fremme. Derved kan fonde bidrage til større kritisk masse i udvalgte miljøer og støtte fokuserede, ambitiøse satsninger.

I modsætning til politikere behøver fonde ikke at tage hensyn til, hvilke resultater de kan fremvise inden næste valg. Samtidig skal de ikke i samme grad som embedsmænd og politikere stå til ansvar over for offentligheden, mht. hvordan de forvalter deres midler. Til gengæld har de fondens formål og fundats at stå til ansvar for, men det betyder alligevel ofte, at fonde kan være mere langsigtede og risikovillige i deres investeringer end offentlige aktører.

PRIVATE FONDE KAN OPFYLDE UMØDTE BEHOV I FORSKNINGS-VERDENEN

Gennem dialog med forskningsmiljøer kan fonde identificere behov, som ikke indfries af universiteterne eller støttes af de konkurrenceudsatte offentlige forskningsmidler. Dette gælder eksempelvis tværfaglige forskningsprojekter samt projekter, der indebærer forskningssamarbejde eller forskermobilitet på tværs af landegrænser.

STÆRK RELATION TIL NORDJYLLAND OG AALBORG UNIVERSITET

Det Obelske Familiefond yder primært forskningsstøtte til Aalborg Universitet og har gennem tiden været medvirkende til universitetets fortsatte udvikling i rollen som videnskabelig og kulturbærende institution, der bidrager til samfundets teknologiske, økonomiske, sociale og kulturelle udvikling regionalt, nationalt og internationalt. Det har i de senere år bl.a. udmøntet sig i støtte til etablering af excellente forskningsmiljøer inden for udvalgte stærke forskningsområder. Det Obelske Familiefonds forskningsbevillinger uden for Nordjylland falder inden for de faglige prioriteringer, som fondet har for sine øvrige uddelinger. Forskningsbevillinger inden for disse områder vil ofte komme efter eksisterende samarbejder omkring prioriterede indsatsområder inden for det sociale område, de kulturelle satsningsområder og forsknings- og uddannelsesfeltet.

TILTAG, DER FREMHÆVER OG IMØDEKOMMER ET BEHOV I FORSKNINGSMILJØERNE

Fonde kan imødekomme behov, som forskere selv peger på, eller som de selv har identificeret. Lundbeckfonden uddeler hvert år såkaldte Lundbeckfond Fellowships for yngre forskere, der har erhvervet en ph.d.-grad inden for de seneste fem-syv år, og som er kvalificerede til at etablere eller videreføre egne forskergrupper. Fonden etablerede støtteformen, fordi de eksisterende, offentlige programmer havde et overvejende fokus på støtte af enten ph.d-studerende og post.docs. eller etablerede seniorforskere.

Lundbeckfonden vurderede, at der var behov for at sikre karriereudviklende muligheder for den mellemgruppe af forskere, som udgør fremtidens potentielle forskningsledere, og som skal løfte en betydelig del af opgaven med at uddanne det stigende antal ph.d-studerende. Samtidig har fellowship-ordningen til formål både at tiltrække udenlandske forskere og at give danske forskere i udlandet et incitament og en anledning til at vende tilbage til et dansk forskningsmiljø.

Fonde kan også støtte projekter inden for områder, som har svært ved at opnå finansiering fra det offentlige eller fra virksomheder, eksempelvis fordi de indebærer en høj grad af usikkerhed, eller fordi de ligger inden for nye forskningsområder, som endnu ikke er etableret. Herigennem kan fonde være med til at udvikle fremspirende områder inden for grundforskning eller anvendt forskning, således at de kan komme i betragtning til offentlig eller privat finansieret støtte (European Commission, 2005).

FONDE YDER STØTTE TIL FORSKNING, SOM FALDER UDEN FOR "MAINSTREAM"-FORSKNING

De offentlige forskningsråd fokuserer ofte på etablerede forskningsområder. Dette skyldes, dels at det er mere risikabelt at investere offentlige midler i fremspirende forskningsområder med usikkert fremtidspotentiale, dels at "peer review"-systemet, som anvendes i vurdering af ansøgninger og uddeling af bevillinger i offentlige forskningsråd, kan have en tendens til at favorisere etablerede forskningsområder.

Flere af de private fonde vælger derimod at støtte forskning, som er mere på kanten og mindre veletableret, og som potentielt kan flytte grænser inden for forskningsmiljøerne.

Fonde kan således fremme variation og nytænkning i forskningen og derved både komplementere og udfordre den øvrige forskningsfinansiering fra den offentlige sektor og fra erhvervslivet (European Commission, 2005).

FOKUS PÅ OPDYRKNING AF FORSKNINGS-OMRÅDER

I et andet initiativ har Lundbeckfonden i 2012 givet en rekordstor bevilling på 121 mio. kr. til et IPSYCH, et psykiatrisk forskningsprojekt, hvor forskere fra Aarhus Universitet og Region Hovedstadens Psykiatri skal undersøge årsagerne til fem sindslidelser. Ideen til bevillingen opstod i fondens bestyrelse, som vurderede, at der var et behov for flere og større satsninger inden for den psykiatriske forskning. IPSYCH projektet blev identificeret gennem en omfattende og længerevarende dialog mellem Lundbeckfonden og psykiatriske forskningsmiljøer i Danmark og udviklet i samarbejde med et særligt nedsat internationalt bedømmelsespanel.

Samtidig har private fonde ofte en særlig indsigt i samfundsmæssige udfordringer inden for de områder, som de støtter eller – for erhvervsdrivende fondes vedkommende – en indsigt i erhvervslivets videnbehov, som de kan bringe i spil i deres uddeling af midler. Fonde kan således støtte temaer og forskningsområder, som er prioriteret af erhvervslivet eller i samfundet generelt set i stedet for dem, der er udpeget af politikere og embedsmænd.

FOKUS PÅ FORSKNING, DER UDFORDRER GRÆNSER

VELUX Fondene, som består af Villum Fonden og Velux Fonden, har som målsætning at støtte forskning, der udfordrer grænserne inden for de felter, der forskes i. Fondene støtter gerne den mere abstrakte og risikobetonede forskning, som det kan være vanskeligt at opnå støtte til via de offentlige forskningsråd. Fondene ser netop dette som en unik mulighed, de har som aktør, og at de derigennem kan være med til at udfylde hullerne i forskningens "frontlinjer".

Eksempelvis har Velux Fonden i 2011 støttet to metaforskningsprojekter inden for humaniora. Projekterne vil for første gang i Danmark foretage en omfattende kortlægning af humanistisk forskning, dens aktuelle udviklingstendenser og dynamiske samspil på grænsefladerne til andre videnskaber og andre samfundsområder. I projekterne vil der blive foretaget en status over, hvilke metoder og normer der gælder for videnproduktion inden for humanvidenskaberne. Derudover undersøges betydningen af humanistisk forskning for udvalgte samfundsområder, bl.a. gennem dybdestudier af eksemplariske humanistiske projekter, der er udfoldet på disse grænseflader.

De to tværuniversitære projekter, som er forankret på Aarhus Universitet og CBS, er støttet med henholdsvis 5,5 og 5,7 mio. kr. Projekterne vil også fungere som en overbygning på Velux Fondens kernegrupesatsninger inden for humanvidenskaberne. Derudover vil resultaterne fra projekterne blive formidlet bredt i offentligheden og blandt relevante forskningsmiljøer, bl.a. for at få formidlet et forskningsbaseret videngrundlag for tvær- og transdisciplinære humanistiske forskningsbidrag.

ET AKTIVT TILVALG AF RISIKABLE, MEN LOVENDE FORSKNINGSPROJEKTER

For Realdania er risikovillighed i deres forskningsinvesteringer et aktivt og meget bevidst valg. Realdania støtter ikke forskning inden for særlige fagområder, men inden for felter, hvor resultaterne kan forventes at få betydning i forhold til fondens mission om at udvikle livskvalitet inden for det byggede miljø. Fonden har et særligt fokus på forskningsprojekter, der sammen med andre projektyper kan løse aktuelle samfundsudfordringer inden for området, bl.a. efter inspiration fra den amerikanske Bill & Melinda Gates Foundation.

Med disse karakteristika kan private fonde i et vist omfang sammenlignes med "filantropiske venturekapitalister", der har andre og bedre muligheder end den offentlige forskningsfinansiering for at investere i innovative ideer og projekter, der kan danne grundlag for fremtidens forskningsområder og innovationer (European Commission, 2005).

STORE FONDSBEVILLINGER GIVER FORSKERE RÅDERUM OG RO TIL FORSKNING

Forskningsstøtte fra fonde er ofte i form af flerårige bevillinger med mange frihedsgrader. I sammenligning er mange offentlige forskningsmidler mere kortsigtede og forbundet med flere krav eller forventninger, som skal indfries, eksempelvis om samarbejde med erhvervslivet, samspil mellem fagområder eller nyttiggørelse af forskningen. Universiteter og forskere fremhæver derfor betydningen af langsigtede fondsmidler for at skabe "ro til forskning".

STØRRE SATSNINGER GIVER NYE MULIGHEDER

I de senere år har danske fonde igangsat en række større satsninger. Eksempelvis har Lundbeckfonden givet den førnævnte bevilling på 121 mio. kr. til et psykiatrisk forskningsprojekt på AU med deltagelse fra Region Hovedstadens Psykiatri.

Nordea-fonden har med en uddeling på 100 mio. kr. (2009-2013) muliggjort forskningscenter OPUS (Optimal trivsel, Udvikling og Sundhed) på Københavns Universitet. I samarbejde med DTU, AU, Gentofte Hospital og Meyers Madhus skaber centeret ny viden om effekten af en ny nordisk hverdagskost på børns indlæring, adfærd, trivsel, udvikling og sundhed.

Nordea-fonden støtter Center for Sund Aldring (CESA) på KU med 150 mio. kr. (2009-2013). CESA har fokus på aldringsforskning for bedre sundhed og mindre skrøbelighed gennem hele livet. Forskningen giver ny viden om, hvordan flere mennesker kan få en sund og aktiv livsbane, og hvordan man kan begrænse belastningerne af aldersrelaterede biologiske forandringer samt kroniske sygdomme. Der er tale om tværfaglig forskning, som giver viden til grund for nye tiltag for forebyggelse og sundhedsfremme, der kan gavne den enkelte og samfundets samfundsøkonomi.

MINDRE FONDSBEVILLINGER UNDERSTØTTER FORSKERNE I DERES DAGLIGE ARBEJDE

De store bevillinger fra fondene giver råderum, men mindre fondsbevillinger spiller også en vigtig rolle. Fonde uddeler mindre bevillinger til en række aktiviteter, eksempelvis støtte til forskeruddannelse eller gæstefophold i udlandet, støtte til deltagelse i internationale konferencer eller til anden formidling af forskningsresultater, midler til finansiering af mindre projekter og priser til lovende forskere.

Selv mindre fondsbevillinger kan desuden fungere som et kvalitetsstempel og derved katalysere yderligere medfinansiering til den forskning, de støtter (European Commission, 2005).

BÅDE STORE OG SMÅ BEVILLINGER SKABER VÆRDI

Lundbeckfonden har truffet et bevidst valg om at støtte forskning gennem både store og små bevillinger. Ifølge fonden skyldes dette, at forskere fortsat efterspørger mindre bevillinger, som åbner muligheder for forskerne i deres daglige arbejde, men som er svære at opnå støtte til fra universiteterne eller forskningsrådene.

Ifølge Lundbeckfonden kan små bevillinger – eksempelvis en pris til en lovende ung forsker eller et mindre støttebeløb til et interessant forskningsprojekt – have en vigtig ”blåstemplende” effekt. Det signalerer, at forskeren eller projektet er blevet vurderet og bedømt kvalificeret, hvilket kan skabe synlighed og fungere som løftestang i indhentning af yderligere finansiering.

Fonden påpeger, at denne effekt er særlig vigtig i lyset af, at forskningsrådene i stigende grad koncentrerer deres bevillinger om større projekter. Det kan derfor være svært for mindre projekter at opnå det ”kvalitetsstempel”, som en forskningsrådsbevilling er, og som kan bruges som udgangspunkt for videre indsamling af støtte, der kan muliggøre projektets videre udvikling.

MERE FLEKSIBILITET, MINDRE BUREAUKRATI

Fonde er mere fleksible organisationer end de offentlige forskningsråd med begrænset bureaukrati og en høj grad af autonomi.

Det betyder, at fondene hurtigt kan omstille sig i lyset af ændringer i forskningsverdenen. På den måde kan private fonde nemt ”skrue op og ned” for virkemidler som respons på ændrede behov i forskningsmiljøerne.

Fondenes omstillingsevne betyder, at der ofte ses betydelige ændringer i fondenes støtteformer og bevillinger fra år til år.

LØBENDE ANALYSE MULIGGØR OMSTILLING

TrygFonden benytter sig af ”ad hoc”-analyser af forskningsmiljøerne for løbende at kunne tilpasse deres indsats i forhold til behov og udvikling inden for de områder, de fokuserer på. Ad hoc-tilgangen giver dem fleksibilitet og tillader dem at skræddersy deres indsats for at opnå større effekt.

Procedurer for ansøgninger og vurdering heraf er desuden oftest mindre omfattende og af kortere varighed i private fonde sammenlignet med de offentlige forskningsråd. Det samme gælder procedurer for opfølgning og evaluering af støttede aktiviteter. Dette har stor betydning for forskere, som anvender en stigende andel af deres tid til indhentning og administration af eksterne forskningsmidler.

ET MINIMUM AF BUREAUKRATI

Projektbeskrivelsen, som vedlægges ansøgninger til post.doc.-stipendier til Carlsbergfondet, må ikke overstige to sider. Ligeledes skal de CV’er og publikationslister, som også vedlægges, have en maksimal længde på to sider. Formålet med disse restriktioner er at holde bureaukrati på et minimumsniveau.

→ 2.3 PRIVATE FONDES BIDRAG TIL OFFENTLIG FORSKNING

Figur 2.1 viser udviklingen fra 1981 til 2009 i privat finansiering af offentlig forskning (som procentdel af den samlede finansiering af forskning på danske universiteter). I figuren skelnes der mellem forskningsmidler fra virksomheder og fra private fonde og nonprofit organisationer (som vi samlet set henviser til som "private fonde" i denne rapport).

Det fremgår af figuren, at fonde og nonprofit organisationers andel af den samlede finansiering af universitetsforskning er steget fra 1,58 pct. i 1981 til 8,4 pct. i 2009. Der har således været en betydelig stigning i den andel af dansk universitetsforskning, som er finansieret af fonde.

FIGUR 2.1: Finansiering af offentlig forskning fra virksomheder og fra private fonde og nonprofit organisationer (stabled, som procentdele af samlet finansiering af universitetsforskning, 1981-2009)

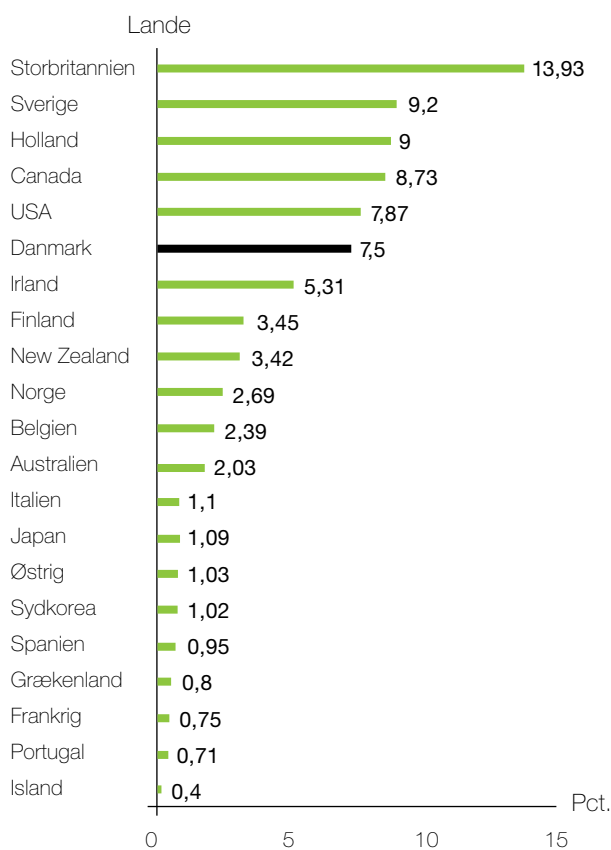
Kilde: Erhvervs- og Vækstministeriet, 2011, baseret på tal fra OECD og Danmarks Statistik, 2007-2008. Data for 1994 og 1998 er estimerede. Data for 2007 og 2008 er revideret af Danmarks Statistik ift. OECD-data

Til sammenligning er virksomheders andel af universiteternes samlede forskningsmidler steget fra 0,67 pct. til 3,44 pct. i samme periode.

Figur 2.2 sammenligner private fondes og nonprofit organisationers andel af den samlede finansiering til universitetsforskning i 2008 for udvalgte lande.

Som det fremgår af figuren, yder private fonde og nonprofit organisationer det største procentmæssige bidrag (næsten 14 pct.) til finansiering af universiteternes forskning i Storbritannien efterfulgt af Sverige, Holland, Canada, USA og dernæst Danmark.

FIGUR 2.2: Private fondes og nonprofit organisationers finansiering af offentlig forskning (som procentandel af samlet finansiering af universitetsforskning, 2008)

Kilde: Erhvervs- og Vækstministeriet, 2011, baseret på tal fra OECD og Danmarks Statistik, 2007-2008. Data var ikke tilgængelige for Tyskland. Data fra Norge, New Zealand, Østrig, Holland, Belgien og Sverige er fra 2007; data for Grækenland er fra 2005. Data for 2007 og 2008 er revideret af Danmarks Statistik ift. OECD-data

I det efterfølgende ser vi nærmere på private fondes støtte til forskning inden for de seneste tre år med udgangspunkt i resultaterne af den nyligt gennemførte spørgeskemaundersøgelse blandt 20 private fonde.

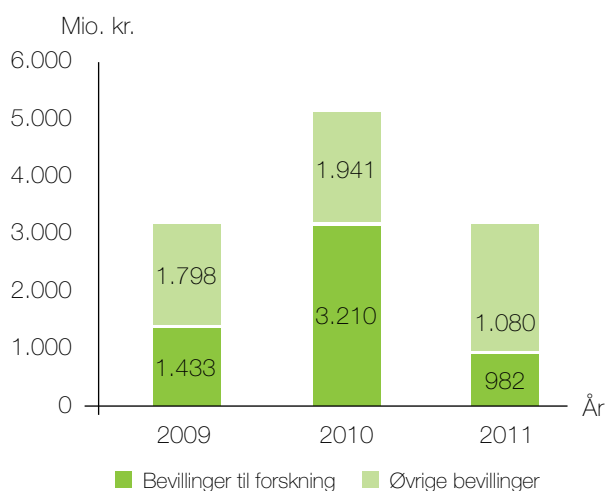
Private fondes støtte af forskning kan opgøres på to forskellige måder: som bevilgede midler eller som forbrugte (eller uddelte) midler. De to måder at opgøre støtten på giver to forskellige billeder af fondslandskabet. Det har særlig relevans i forhold til flerårige bevillinger til store forskningscentre, hvor midlerne bevilliges i et år, men forbruges over flere. En opgørelse, der bygger på bevilgede midler, indfanger således den nyeste udvikling i fondsbevillinger, mens en opgørelse, der bygger på forbrugte midler, giver et mere retvisende billede af omfanget af uddelinger over tid. I denne rapport er der taget udgangspunkt i de bevilgede midler, ud fra et ønske om at indfange den aktuelle udvikling.

Figur 2.3 viser udviklingen i bevillinger til forskning i perioden 2009 til 2011 (begge år inklusive) for de fonde, som deltog i spørgeskemaundersøgelsen. I denne periode har de 20 fonde samlet set bevilget 10,4 mia. kr., hvoraf de 5,6 mia. (eller 54 pct. af de samlede bevillinger) er givet som støtte til forskning.

Som det fremgår af figuren, er der store forskelle i, hvor mange midler fondene samlet uddeler fra år til år.

Kortlægningen viser også, at der er store forskelle fra år til år i den enkelte fonds bevillinger. Eksempelvis bevilgede Novo Nordisk Fonden i 2010 mere end to mia. kr. i støtte til dansk forskning, eller cirka en tidobling af deres bevillinger til forskning i 2009 og 2011, hvilket også forklarer det høje, samlede bevillingsniveau i 2010 i figuren nedenfor.

FIGUR 2.3: Fondes samlede bevillinger til forskning (2009-2011, i mio. kr.)

N = 20 fonde

Kilde: DAMVAD, 2012. Bemærk, at den høje samlede bevilling i 2010 skyldes en atypisk høj samlet forskningsbevilling fra Novo Nordisk Fonden i 2010 på mere end to mia. kr.

Det er også værd at bemærke, at et lille antal fonde står for langt størstedelen af forskningsstøtten. Dette fremgår af tabel 2.2, som viser fordelingen af fonde på deres samlede bevillinger til forskningen i perioden 2009 til 2011, og figur 2.4, som viser, at syv fonde står for 94 pct. af den samlede forskningsstøtte fra fonde i undersøgelsesperioden. Disse syv fonde har samlet set bevilget næsten 5,3 mia. kr. til forskning fra 2009 til 2011.

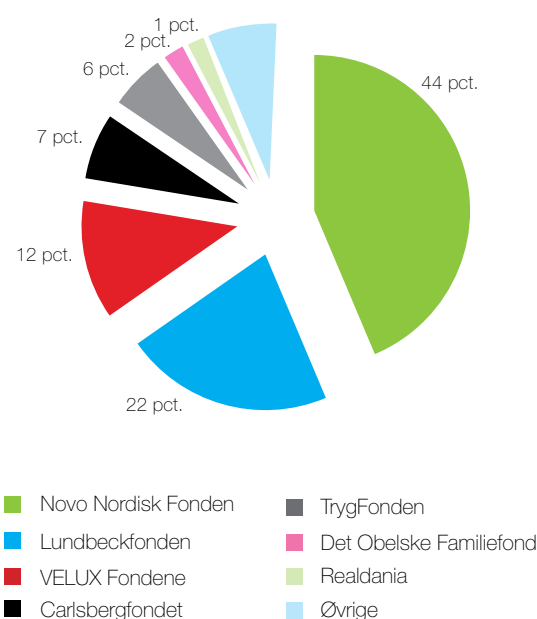
I forbindelse med disse tal er det vigtigt at understrege, at kortlægningen ikke er udtømmende. Eksempelvis omfatter den ikke forskningsbevillinger fra A. P. Møller Fonden eller fra Augustinus Fonden.

TABEL 2.2: Fonde fordelt på deres samlede bevillinger til forskning (2009-2011)

SAMLEDE UDDELINGER TIL FORSKNING	ANTAL FONDE
Over 1 mia. kr.	2
100 mio.-1 mia. kr.	4
50-100 mio. kr.	3
Under 50 mio. kr.	11
I alt	20

Kilde: DAMVAD, 2012

FIGUR 2.4: De syv fonde, som har ydet størst støtte til forskning i perioden 2009 til 2011 (opgjort som bevilgede midler)

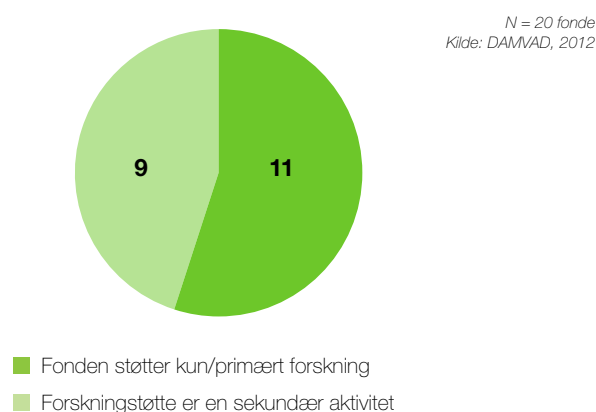
N = 20 fonde

Kilde: DAMVAD, 2012

→ 2.4 STØTTE AF FORSKNING: MÅL ELLER MIDDEL?

Overordnet set viser analysen, at fonde, der støtter forskning, kan inddeles i to grupper – dedikerede forskningsfonde og fonde, der støtter forskning som middel til et mål. Fordelingen mellem de 20 medvirkende fonde fremgår nedenfor i figur 2.5.

FIGUR 2.5: Fonde fordelt på deres overordnede tilgang til støtte af forskning

Den første gruppe består af dedikerede forskningsfonde, der har som eneste eller primære aktivitet at yde støtte til forskning. De 11 dedikerede forskningsfonde, som har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen, har i perioden 2009 til 2011 bevilget i alt fem mia. kr. til forskning (eller 89 pct. af den samlede støtte på 5,6 mia. kr. til forskning i perioden). Forskningsstøtten udgør (som det fremgår af tabel 2.3) mellem 58 og 100 pct. af deres samlede bevillinger.

Den anden gruppe omfatter fonde, der støtter forskning som middel til et mål. Dette betyder, at fondene ser forskning som ét blandt flere redskaber, som de kan benytte sig af for at opnå deres primære mål, eksempelvis at skabe bedre byrum eller fremme sundere madvaner blandt børn. Forskningsstøtte er således en sekundær aktivitet for fondene. Ni af de 20 fonde, der har deltaget i undersøgelsen, støtter forskning som middel til et andet mål, jf. figur 2.5. I perioden 2009 til 2011 har disse fonde bevilget i alt 622 mio. kr. til forskning, og forskningsstøtten udgør mellem tre og 29 pct. af deres samlede bevillinger i perioden.

TABEL 2.3: Fondes samlede bevillinger og bevillinger til forskning (2009-2011, i mio. kr.)

Fond	Tilgang til støtte af forskning	Samlede bevillinger i mio. kr.	Heraf bevillinger til forskning	
			I mio. kr.	Som pct. af samlede bevillinger
15. Juni Fonden	Sekundær aktivitet	64	14	22 pct.
Carlsbergfondet ⁵	Dedikeret forskningsfond	503	385	77 pct.
COWfonden	Dedikeret forskningsfond	5	3	60 pct.
Dansk Kræftforsknings Fond	Dedikeret forskningsfond	8	8	100 pct.
Den Danske Maritime Fond	Sekundær aktivitet	94	11	12 pct.
Det Obelske Familiefond	Sekundær aktivitet	414	120	29 pct.
Fabrikant Mads Clausens Fond	Sekundær aktivitet	31	3	10 pct.
Gigtforeningen	Dedikeret forskningsfond	33	33	100 pct.
Hjerteforeningen	Dedikeret forskningsfond	70	70	100 pct.
Knud Højgaards Fond	Sekundær aktivitet	147	22	15 pct.
Lauritzen Fonden	Sekundær aktivitet	75	2	3 pct.
Lundbeckfonden	Dedikeret forskningsfond	1.216	1.216	100 pct.
Mejeribrugets ForskningsFond	Dedikeret forskningsfond	36	36	100 pct.
Nordea-fonden	Sekundær aktivitet	423	30	7 pct.
Novo Nordisk Fonden	Dedikeret forskningsfond	2.570	2.451	95 pct.
Otto Mønstedts Fond	Dedikeret forskningsfond	35	32	91 pct.
Realdania	Sekundær aktivitet	2.065	99	5 pct.
Rockwool Fonden	Dedikeret forskningsfond	96	78	81 pct.
TrygFonden	Sekundær aktivitet	1.351	321	24 pct.
VELUX Fondene	Dedikeret forskningsfond	1.199	692	58 pct.
Total		10.435	5.626	54 pct.

Kilde: DAMVAD, 2012

⁵ Carlsbergfondets uddelinger omfatter desuden halvårige bevillinger til Carlsberg Laboratorium, Tuborgfondet og Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg. Hovedparten af disse bevillinger går også til forskning, og den faktiske procentdel er således væsentligt højere end anført.

FORSKNING SOM MÅL

Lundbeckfondens primære formål – ud over som erhvervsdrivende fond at sikre og udbygge Lundbeckkoncernens virksomhed – er at yde finansiel støtte til videnskabelig forskning af høj kvalitet. Fonden støtter uafhængig forskning af højeste internationale kvalitet med tilknytning til Danmark, primært inden for sundheds- og naturvidenskab, med henblik på at gøre en betydende forskel for menneskers sundhed og tilværelse.

FORSKNING SOM MIDDEL

Realdania ser primært forskning som et middel til at løse problemer og skabe værdi inden for de områder, der støttes, men ikke som et mål i sig selv. Realdanias mission er at øge livskvaliteten gennem projekter inden for det byggede miljø, og foreningen igangsætter forskningsprojekter, som kan bidrage til dette mål. Fokus er derfor også på tværfaglighed og formidling af resultater, bl.a. gennem samarbejde med praktikere.

→ 2.5 FONDE STØTTER EN BRED VIFTE AF AKTIVITETER – STORE SÅVEL SOM SMÅ

De adspurgte fonde yder både store og små bevillinger til forskning. Som nævnt tidligere kan store, langsigtede bevillinger skabe råderum for forskere og muliggøre nye forskningsveje, mens små bevillinger (eksempelvis støtte til rejser, formidling eller mindre projekter) understøtter forskerne i deres daglige arbejde.

Figur 2.6 viser, hvordan fondenes bevillinger fordeler sig på en række mindre og større forskningsaktiviteter. De mest støttede forskningsaktiviteter er forskningsprojekter, ph.d.-stipendier og store tematiske satsninger eller forskningscentre.

Som det fremgår af figuren, yder 18 af de 20 fonde støtte til gennemførelse af enkeltstående forskningsprojekter. 13 ud af de 20 fonde støtter dog også større satsninger, fx etableringen af forskningscentre.

12 af fondene yder støtte til ph.d.-stipendier. 10 af fondene støtter også andre former for forskerstillinger på universiteterne, fx post.doc.-stillinger og professorater.

Derudover yder 12 af fondene støtte til diverse former for vidensspredning, herunder formidling af forskningsresultater (eksempelvis bogudgivelse) og teknologioverførsel.

FIGUR 2.6: Forskningsaktiviteter, som fondene støtter

N = 20 fonde
Kilde: DAMVAD, 2012

11 fonde yder særskielt støtte til internationalisering af forskning, eksempelvis til deltagelse i internationale konferencer eller gæsteforskerophold på institutioner i udlandet.

Fem af fondene uddeler priser for forskning. Ifølge fondene selv er disse priser ofte relativt små beløb; til gengæld kan de have en stor betydning for de yngre eller etablerede forskere, som modtager dem. Det skyldes, at priserne giver forskerne synlighed og anerkendelse, og de kan derigennem hjælpe med at "åbne nye døre" for modtagerne (European Foundation Centre, 2009).

Enkelte fonde støtter også større projekter, som gennemføres i partnerskaber med andre aktører (fx myndigheder eller universiteter), køb eller drift af forskningsinfrastruktur eller etablering af bygninger, som skal danne ramme for forskning.

FORSKNINGSSTØTTE KAN OMFATTE BYGNINGER

A.P. Møller Fondens primære indsats på forskningsområdet består i at støtte opførelse af bygninger. Fonden har senest ydet støtte på over 500 mio. kr. til opførelsen af Panumtårnet til sundhedsvidenskabelig forskning på Københavns Universitet.

FONDSSTØTTEDE PROFESSORATER

En række fonde yder støtte til professorater inden for specifikke forskningsområder. Støtten til professorater hjælper universiteter med at tiltrække højt kvalificerede udenlandske seniorforskere til Danmark ved at tilbyde gode og varige ansættelsesvilkår og/eller muliggøre en særlig forskningsmæssig indsats på et udvalgt område.

Eksempelvis har Villum Fonden i 2012 ydet 38 millioner kr. til oprettelsen af et varigt Villum Kann Rasmussen professorat i kvanteelektronik på Niels Bohr Institutet, som har muliggjort ansættelsen af amerikaneren Charles Marcus fra Harvard University. Ansættelsen af professor Marcus har desuden muliggjort etableringen af et nyt forskningscenter med støtte fra Danmarks Grundforskningsfond.

Det Obelske Familiefond har ligeledes støttet fem "Obel-professorater" med 33 mio. kr. på Aalborg Universitet. Professoraterne er oprettet inden for universitetets satsningsområder inden for sundhedsvidenskab, effektelektronik og industriel dynamik samt inden for musikvidenskab og "art and technology". Fagområder, hvor universitetet yder en aktiv indsats for at samarbejde med det omgivende samfund. Professoraterne muliggør en yderligere styrkelse af robuste forskningsmiljøer.

Også Novo Nordisk Fonden har støttet professorater, der kan tiltrække udenlandske stjerneforskere til Danmark, herunder blandt andet et femårigt professorat til professor Maximilian de Courten, der forsker i international sundhed og kroniske sygdomme ved Institut for International Sundhed, Immunologi og Mikrobiologi på Københavns Universitet. Området danner for universitetet udgangspunkt for en spydspidssatsning, hvorfor der også er en fast videnskabelig stab tilknyttet professoratet.

Et fællestræk for fondenes støtte til professorater er, at de fremmer attraktive forskningsmæssige vilkår. Danmark vil aldrig kunne konkurrere på skatteforhold eller godt vejr, så det er væsentligt, at der er en forskningsmæssig gulerod i form af optimale forskningsforhold, hvis f.eks. topforskere skal tiltrækkes fra udlandet.

→ 2.6 MEST STØTTE TIL DE 'HÅRDE' VIDENSKABER – MINDST TIL HUMANIORA

Som tidligere nævnt er rammerne for private fondes støtte til forskning bestemt af fondenes fundats. Mange af de 20 fonde, som har bidraget til undersøgelsen, er bundet af deres fundatser til at yde støtte til bestemte forskningsområder inden for naturvidenskab, sundhedsvidenskab, teknisk videnskab, humaniora eller samfundsvidenskab. I Danmark såvel som i Europa er der særligt mange fonde inden for det biomedicinske område (European Commission, 2005).

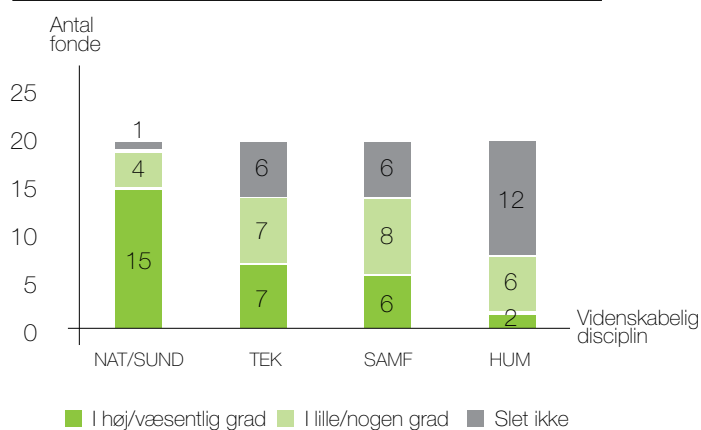
Nogle af fondenes bevillingsbeslutninger påvirkes også af stifterens baggrund eller interesser; eksempelvis har nogle fonde et særligt fokus på visse geografiske områder. En del af de erhvervsdrivende fonde viser også særlig interesse for forskningen, som er relateret til den virksomhed, fonden ejer – dog kun hvis alle andre krav til støttede aktiviteter er mødt.

Fondes støtte til forskellige videnskabelige områder fremgår af figur 2.7. Som figuren illustrerer, så yder 15 ud af 20 fonde i høj eller væsentlig grad støtte til natur- og sundhedsvidenskabelig forskning, mens syv fonde i høj eller væsentlig grad støtter teknisk forskning, som også støttes i lille eller nogen grad af syv yderligere fonde.

Samfundsvidenskab støttes i høj eller væsentlig grad af seks fonde og modtager lille eller nogen støtte fra yderligere otte fonde.

Kun to fonde støtter i høj eller væsentlig grad humanistisk forskning, mens 12 ud af de 20 fonde, som deltog i undersøgelsen, ingen støtte yder til humaniora.

FIGUR 2.7: Fondes støtte til videnskabelige områder

NAT/SUND = Natur- og sundhedsvidenskab. TEK = Teknisk videnskab. SAMF = Samfundsvidenskab. HUM = Humaniora.

N = 20 fonde
Kilde: DAMVAD, 2012

FOKUS PÅ HUMANIORA OG SAMFUNDSVIDENS KAB

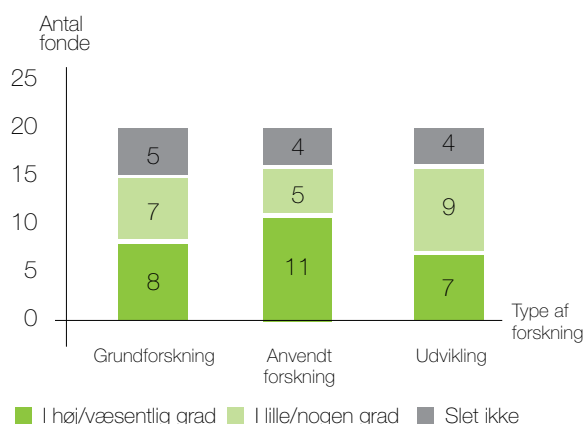
Velux Fonden har i de senere år haft en offensiv profil inden for humanistisk forskning. Fonden igangsatte i 2007 en humanvidenskabelig satsning, der omfatter humaniora og beslægtede samfundsvidenskabelige fag som politologi, sociologi, psykologi, antropologi og folkesundhedsvidenskab. Satsningen er enestående inden for fondsverdenen, ikke mindst gennem sin særlige dialogiske procedure.

Der er afsat cirka 25 mio. kr. årligt til satsningen, som er udmøntet som frie forskningsmidler. Der ydes støtte til "kernegrupper", der typisk er sammensat af en eller flere seniorforskere og en række yngre forskere. Midler uddeles i tæt dialog med relevante universitetsinstitutter.

→ 2.7 FONDE STØTTER BÅDE GRUNDFORSKNING OG ANVENDT FORSKNING

Figur 2.8 viser, hvilke typer forskning, private fonde yder støtte til. Som det fremgår af figuren, støtter fonde forskning på tværs af værdikæden, dvs. at fonde stiller midler til rådighed for grundforskning såvel som for anvendt forskning og udvikling.

FIGUR 2.8: Fondes støtte til typer af forskning

N = 20 fonde
Kilde: DAMVAD, 2012

Det fremgår af spørgeskemabesvareelserne, at syv af fondene har et ligeligt fokus på både grundforskning og anvendt forskning eller udvikling. De øvrige 13 fonde er fokuseret i en ende af værdikæden.

FORSKNING SOM ET MIDDEL TIL AT SKABE TRYGHED

TrygFonden støtter forskningen, der kan bidrage til deres overordnede formål, nemlig at støtte handlingsrettede, videnbaserede projekter, der øger trygheden lokalt og på landsplan. For at opnå støtte fra TrygFonden skal forskningsprojekter derfor blandt andet være rettet mod væsentlige problemer i samfundet (eksempelvis forskning i brugen af hjertestartere), og de skal være anvendelsesorienteret og med et praktisk sigte. Fonden støtter også forskningsprojekter som "foranalyser" til andre, mere handlingsorienterede tiltag.

Det er værd at bemærke, at de 11 dedikerede forskningsfonde, som stod for 89 pct. af den samlede forskningsfinansiering fra private fonde i perioden 2009-2011, har et betydeligt fokus på grundforskning. Som det fremgår af tabel 2.4, er der blot to af de dedikerede forskningsfonde, som slet ikke støtter grundforskning. Cirka to tredjedele af dem (syv fonde) støtter i høj eller væsentlig grad grundforskning.

TABEL 2.4: I hvilken grad yder fondene støtte til grundforskning? (Fordelt på dedikerede forskningsfonde og øvrige fonde)

Fonde	I høj el. væsentlig grad (pct.)	I nogen el. lille grad (pct.)	Slet ikke (pct.)	Total (pct.)
Dedikerede	7 (64 pct.)	2 (18 pct.)	2 (18 pct.)	11 (100 pct.)
Øvrige	1 (11 pct.)	5 (56 pct.)	3 (33 pct.)	9 (100 pct.)

N = 20 fonde
Kilde: DAMVAD, 2012

→ 2.8 IDENTIFICERING AF MULIGE PROJEKTER OG DIALOG MED ANSØGERE

Fondene anvender meget forskellige tilgange til at identificere forskere og projekter, som de kan støtte. Flere af de mindre fonde, som også uddeler færre midler til forskning, benytter en ad hoc-tilgang, hvor mulige støttemodtagere eller projekter identificeres via netværk eller dialog med forskere.

De større fonde arbejder generelt mere systematisk med identificering af mulige projekter, eksempelvis via åbne opslag.

Det er dog vigtigt at påpege, at der også kan være store forskelle i den enkelte fonds tilgang til identificering af projekter. Eksempelvis anvender mange fonde en systematisk og transparent procedure for at indkalde ansøgninger til mindre bevillinger og tilbagevendende støtteformer såsom post. doc.-stipendier, rejselegater, støtte til forskningsprojekter osv. Udviklingen af nye støtteformer og større, strategiske satsninger foretages derimod ofte gennem en uformel og iterativ dialog med relevante forskere eksempelvis om, hvilke umødte behov forskningsmiljøerne oplever.

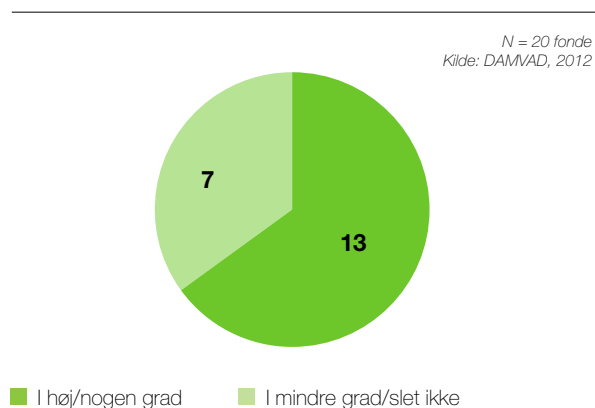
13 ud af de 20 fonde ønsker at indgå i dialog med ansøgere i forbindelse med udarbejdelse af ansøgninger, jf. figur 2.9.

Som flere fonde påpeger, så kan denne tætte proces gøre det sværere at afvise at finansiere projektet, fordi der i samarbejde med ansøgere er investeret ressourcer og energi i udviklingen af ansøgningen.

Ifølge de medvirkende fonde er forudgående dialog dog med til at styrke kvaliteten af ansøgninger samt sikre, at der er et godt match mellem forskningsmiljøernes projekt-ideer og fondens aktuelle prioriteringer. Fondene påpeger også, at dialog med ansøgere – udover at bidrage til udviklingen af bedre og for fonden mere relevante projekter – også øger succesraten for de forskere, som søger (og derved minimerer spildtid forbundet med fonds-ansøgninger).

Som tidligere nævnt benytter de fleste fonde kun en tæt dialog med ansøgere i forbindelse med større og strategiske satsninger. En fond forklarer, at man gør sin indflydelse gældende, hvor man kan flytte projekter, eksempelvis hvor erfaring og viden hos fondene (eller deres eksterne bedømmere) kan bidrage til bedre, mere solide forskningsprojekter.

FIGUR 2.9: Om fonde vil indgå i dialog med ansøgere

Denne dialog kan eksempelvis have fokus på at diskutere projektideers indhold og relevans for fondens mål og prioriteringer. Den kan også have en mere systematisk form, hvor projektskitser gennemgår en indledende vurderingsrunde, hvorefter kun de mest relevante går videre til næste runde.

Nogle projekter udvikles gennem en længere, iterativ dialog med en fond, særligt i forbindelse med større bevillinger og strategiske initiativer.

Som følge af en tæt dialog med ansøgere vil der typisk være færre ansøgninger at vælge imellem. Dette skyldes, at projekter sorteres fra, eksempelvis hvis de mangler relevans eller kvalitet. Til gengæld har fonden et solidt indblik i projekterne.

IDENTIFICERING AF PROJEKTER VIA DIALOG

Nordea-fonden har i de senere år støttet flere større forskningscentre, herunder Center for Sund Aldring ved Københavns Universitet og Forskningsgruppen for Børn og Unges Sundhed ved Syddansk Universitet.

Nordea-fonden anvender ikke opslag i forbindelse med sin støtte til forskning. I stedet går fonden i dialog med miljøer, der er interessante i forhold til fondens strategi om at støtte aktiviteter, der fremmer gode liv inden for områderne sundhed og ernæring, motion, natur og kultur.

Ved brug af peer review sikrer Nordea-fonden sig, at projekter, som den ønsker at støtte, lever op til internationale krav til forskningens kvalitet.

DIALOG MED ANSØGERE MINDSKER BUREAUKRATI

Velux Fonden er et eksempel på en fond, der lægger vægt på at indgå i dialog med ansøgere undervejs i ansøgningsprocessen.

I forbindelse med fondens satsning inden for humanvidenskaberne er der etableret en dialogkreds, som cirka 40 universitetsinstitutter indgår i. Disse institutter har på skift mulighed for at indsende kortfattede interessetilkendegivelser vedrørende "kernegruppeprojekter". Interessetilkendegivelserne indeholder en beskrivelse af projektets formål, indhold og teoretiske/metodiske grundlag samt positionerer projektet i forhold til forskningsfronten på området og til værtsinstitutionens forskningsstrategi. Derudover skal de enkelte delprojekter og sammenhængen mellem dem præsenteres, og der skal gives en kort præsentation af projektdeltagere, værtsinstitution, budget, tidsplaner osv.

På baggrund af interessetilkendegivelserne inviterer fondens arbejdsgruppe for den humanvidenskabelige satsning et antal ansøgere til at udarbejde egentlige ansøgninger. Som led i fondens tætte dialog med institutledere og ansøgere gennem hele processen lægger fonden også vægt på feedback til de ansøgere, der har fået afslag. Her fortæller man bl.a. ansøgerne, hvilke kritikpunkter der har været af ansøgningen fra de sagkyndige. Fonden tillader også genindlevering af reviderede ansøgninger, når det pågældende institut inviteres næste gang.

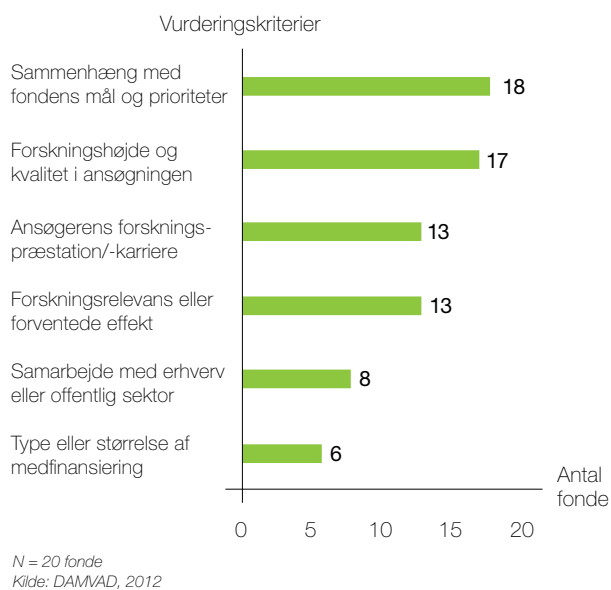
Den valgte fremgangsmåde skyldes et ønske om at sikre, at der spildes mindst muligt af forskeres tid på ansøgninger, der ikke har en reel mulighed for at opnå støtte, og at de støttede projekter i videst muligt omfang skal passe med fondens strategi og formål i satsningen.

→ 2.9 VURDERING AF PROJEKTER: SAMMENHÆNG MED FONDENS FUNDATS OG FORSKNINGSMÆSSIG HØJDE ER VIGTIGSTE VURDERINGSKRITERIER

Når bevillingsbeslutningen skal træffes, vurderer fonde mulige projekter og støttemodtagere på baggrund af et sæt mere eller mindre eksplicite vurderingskriterier. Det kriterium, som flest fonde anvender i deres vurdering af indkomne ansøgninger og mulige projekter, er "sammenhæng med fondens mål og prioriteter", jf. figur 2.10. Dette afspejler, at støttede aktiviteter naturligvis skal passe ind i forhold til fondens fundats.

FIGUR 2.10: Kriterier, som anvendes i fondenes prioritering

13 fonde tager "forskningens relevans eller forventede effekt" i betragtning, når de vurderer ansøgninger. Dette kriterium, som blandt andet genkendes fra Det Strategiske Forskningsråd, anvendes især af fonde, der støtter forskning som en sekundær aktivitet, dvs. som middel til andre mål.

Dedikerede forskningsfonde, hvis primære aktivitet er at støtte forskning, lægger derimod langt større vægt på "klassiske" vurderingskriterier, som også vægter tungt i vurderingen af ansøgninger til offentlige forskningsråd, herunder "forskningshøjde og kvalitet i ansøgningen" og "ansøgeres forskningspræstation eller -karriere". Henholdsvis

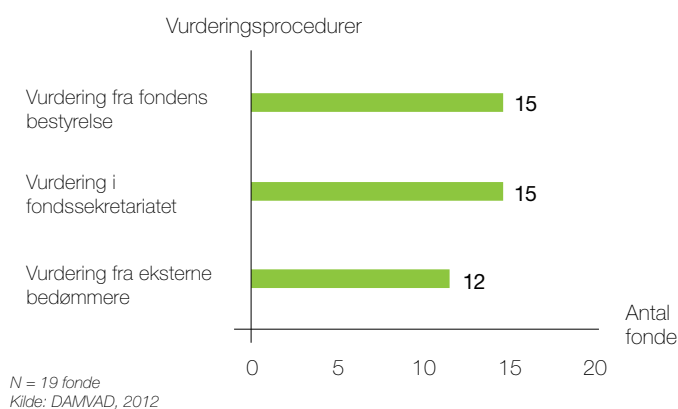
17 og 13 af fondene lægger vægt på disse kriterier i deres vurdering af ansøgninger.

Dog må forskningsexcellence fremhæves som et centralt kriterium for størstedelen af de adspurgte fonde. Det skyldes ofte en principiel beslutning om kun at støtte forskning af høj kvalitet. Andre påpeger, at det også er vigtigt at sikre, at fonde støtter kvalitet for at fastholde deres legitimitet over for forskningsmiljøerne. Sidst, men ikke mindst understreger nogle af fondene, at de ved at støtte de bedste forskere øger sandsynlighed for, at de aktiviteter, de støtter, opnår gode resultater.

Andre kriterier, som kan have betydning i ansøgninger til offentlige forskningsråd – om projektansøgninger omfatter samarbejde med partnere i erhvervslivet eller størrelsen eller type af medfinansiering – indgår kun i vurderingskriterierne for et mindretal af fondene. Flere fonde påpeger, at dette er en bevidst beslutning, da de ønsker at minimere deres påvirkning på den forskning, de støtter, og derfor ikke vil stille krav til eksempelvis organiseringen af projekter i forbindelse med vurdering af ansøgninger om forskningsmidler.

I forbindelse med kortlægningen blev fondene også bedt om at angive, hvilke procedurer, de anvender i vurdering og udvælgelse af mulige projekter. Besvarelserne på dette spørgsmål er præsenteret i figur 2.11.

FIGUR 2.11: Fondes procedurer for vurdering af ansøgninger og andre mulige projekter

I 15 ud af de 19 fonde, som besvarede spørgsmålet, påvirker fondens bestyrelse den endelige beslutning om, hvilke projekter fonden vælger at støtte. Det drejer sig dog i mange tilfælde om en formel beslutning, hvor bestyrelsen godkender en indstilling fra eksterne bedømmere eller vælger imellem et mindre antal projekter, som alle er blevet vurderet positivt af eksterne bedømmere.

Ligeledes spiller fondssekretariatets vurdering også en vigtig rolle hos 15 af fondene.

12 af de 19 fonde baserer dog beslutningen om, hvilke projekter der tildeles støtte på en vurdering fra eksterne bedømmere, som opnås eksempelvis ved at sammensætte et panel af relevante eksterne resourcepersoner eller gennem en egentlig, videnskabelig "peer review"-proces, som minder om den, der anvendes af offentlige forskningsråd.

Som en fond beskrev det, så anvender mange private fonde dog en "tillempet forskningsrådsmodel", hvor de lægger andre vurderingskriterier end videnskabelig kvalitet ind. For eksempel ønsker nogle fonde særligt at støtte unge forskere eller at støtte "skæve" forskningsprojekter, som ikke passer godt ind i de offentlige forskningsråd.

EKSTERNE BEDØMMERE BIDRAGER TIL KVALITETSSIKRING

For VELUX Fondene er anvendelsen af eksterne bedømmere et væsentligt element i vurderingen af større ansøgninger. Ved ansøgninger over en mio. kr. anvendes mere end én bedømmer, typisk fra universiteter i udlandet. Den eksterne vurdering danner baggrund for en behandling af ansøgningerne i fondenes arbejdsgrupper og i bestyrelserne.

I Velux Fondens humanvidenskabelige satsning vælges de sagkyndige individuelt til hver enkelt ansøgning. Den ene sagkyndige vælges typisk blandt ansøgers egne tre forslag, mens den anden vælges af fonden.

Formålet med den eksterne bedømmelse er både at sikre kvaliteten af de indkomne ansøgninger og via dialogen med ansøgeren at bidrage til et fagligt løft af projekterne, hvor dette er muligt.

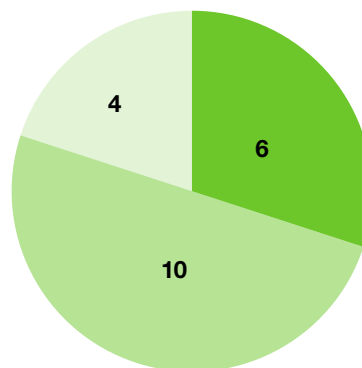
→ 2.10 OPFØLGNING OG EVALUERING PÅ STØTTEDE AKTIVITETER

16 ud af 20 fonde følger i høj eller nogen grad op på fremdrift og resultater af de forskningsaktiviteter, som de støtter. De resterende fire fonde har lille eller ingen opfølgning på støttede aktiviteter.

For mange af de fonde, som følger op på støttede projekter, er der tale om opfølgning på ad hoc-basis og ofte under meget uformelle rammer. Dog kræver de fleste fonde, at alle modtagere af flerårige bevillinger indsender en årsrapport, som redegør for fremskridt og eventuelt resultater.

FIGUR 2.12: Om fondene følger op på fremdrift, resultater og/eller effekter i støttede forskningsaktiviteter

N = 20 fonde
Kilde: DAMVAD, 2012

- I høj grad
- I nogen grad
- I mindre grad/Slet ikke

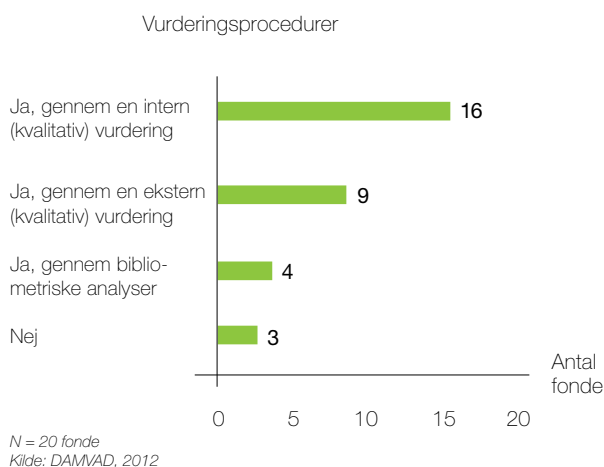
Fondene har generelt en pragmatisk holdning til opfølgning, hvilket vil sige, at de søger ikke at belaste forskere unødigt i forbindelse med evaluering af støttede aktiviteter. Af den grund vælger de fleste af de adspurgte fonde kun at følge op på større satsninger eller projekter. Der følges kun i begrænset omfang op på støtte til eksempelvis mindre forskningsprojekter, ph.d.-stipendier og støtte til rejser, formidling og lignende.

Opfølgning kan have fokus på at sikre en hensigtsmæssig organisering og/eller fremdrift i især større projekter. De kan også have fokus på de egentlige resultater af støttede aktiviteter, typisk i form af videnskabelig produktion (dvs. forskningspublikationer, som er udarbejdet med fondsstøtte).

Rent faktisk vurderer størstedelen af de adspurgte fonde (16 ud af 20 fonde) i et eller andet omfang den videnskabelige produktion i de forskningsaktiviteter, de støtter.

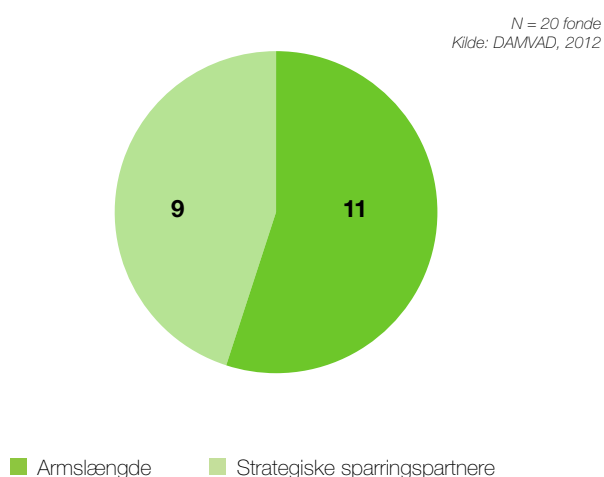
Som figur 2.13 illustrerer, gennemføres denne vurdering dog i de fleste tilfælde helt eller delvis på baggrund af en intern vurdering i fondens sekretariat eller bestyrelse. Ni af de 20 fonde benytter sig dog også af vurderinger, som gennemføres af eksterne bedømmere, eksempelvis paneler af fageksperter. Fire af de adspurgte fonde benytter sig også af bibliometriske metoder som supplement til mere kvalitative (interne og/eller eksterne) analyser af den videnskabelige produktion i støttede aktiviteter.

FIGUR 2.13: Procedurer for vurdering af videnskabelig produktion i støttede forskningsaktiviteter

Selv om de fleste fonde efterhånden foretager en eller anden form for opfølgning på de aktiviteter, som de støtter, er der dog store forskelle på karakteren af denne opfølgning. Cirka halvdelen af fondene følger et "armslængde"-princip, jf. figur 2.14, dvs., at de på ingen måde ønsker at påvirke indhold eller retning i de projekter, som de støtter. En fond fremhævede desuden betydningen af "armslængde"-relationer for at sikre, at forskere har lige adgang til information fra fonden og derfor lige vilkår at søge på.

FIGUR 2.14: Fondenes tilgange til støttemodtagere

Der er ikke overraskende et direkte overlap mellem de fonde, som følger et "armslængde"-princip, og dem, som heller ikke ønsker at indgå i dialog med potentielle ansøgere om eksempelvis udformning af ansøgningen eller udviklingen af projektet, jf. afsnit 2.8.

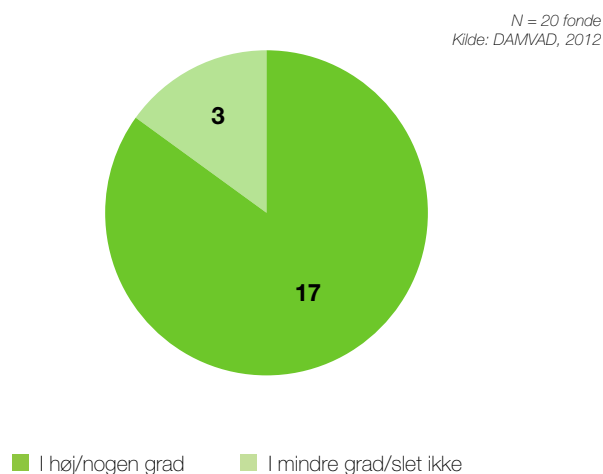
Den anden halvdel af fondene ønsker derimod at bringe deres viden, ressourcer og netværk i spil som strategiske sparringspartnere for deres støttemodtagere, jf. figur 2.14. De fleste fonde ønsker dog ikke at påvirke indholdet eller forskningsmetoden i projekterne. Til gengæld anvender de deres viden til at forbedre organiseringen eller forskningsledelsen i projekterne for derved at øge sandsynligheden for succesfulde projekter.

Det er dog vigtigt at bemærke, at den samme fond kan vælge både at følge "armslængde"-princippet og at agere som strategisk sparringspartner afhængigt af støtteformen. Eksempelvis vil nogle fonde, som ellers holder en "armslængde"-relation til de forskere, de støtter, vælge at bidrage aktivt som strategiske sparringspartnere i særlige satsninger, hvor fondes kompetencer og netværk kan styrke projektet.

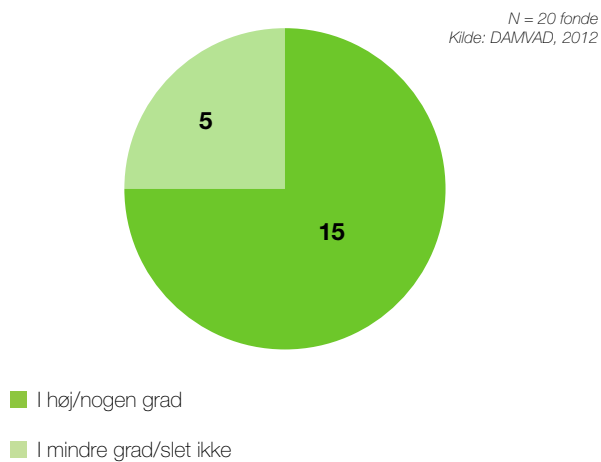
→ 2.11 ET BETYDELIGT FOKUS PÅ FORMIDLING

Mange af fondene lægger stor vægt på formidling af resultater fra de aktiviteter, de støtter, til erhvervslivet og offentligheden. Denne formidling finder både sted fra de støttede aktiviteter, jf. figur 2.15, og fra fondene selv, figur 2.16.

FIGUR 2.15: Om fondene kræver, at resultater fra støttede aktiviteter formidles til offentligheden/praktikere

FIGUR 2.16: Om fondene selv lægger vægt på at formidle resultater fra støttede aktiviteter

Formidling vægtes især tungt af de fonde, som støtter forskning som middel til at opnå andre mål, fordi formidlingskravet er med til at sikre, at forskningen bringes i spil.

Enkelte fonde lægger vægt på undervisning som den væsentligste formidlingsaktivitet i forskningsprojekter. For disse fonde er forskningsbaseret undervisning og uddannelsen af nye kandidater og forskere, der er i toppen af deres felt, en væsentlig effekt af de projekter, de støtter. Det er nemlig en vej til at sikre kvalificeret arbejdskraft i fremtiden. Disse fonde tillader således ikke eller kun sjældent frikøb af forskere fra undervisning.

KRAV OM BRED FORMIDLING AF RESULTATER

I forbindelse med Nordea-fondens støtte til Center for Sund Aldring på Københavns Universitet har fonden lagt vægt på bred formidling af den producerede forskning, så resultaterne kan gavne mennesker i deres hverdagsliv.

Forskere fra centeret ser positivt på kravet om formidling af forskningsresultater, blandt andet fordi sådanne krav er på forkant med udviklingen af lignende områder i USA. Forskerne, som arbejder med forskellige former for forskningsformidling, herunder journalistisk formidling, videnskabssteater osv., oplever, at formidlingstiltagene bidrager til, at deres forskning bliver bragt i spil.

KAP. 3: FONDES FINANSIERING AF FORSKNING – SET FRA UNIVERSITETERNE

Universiteter er de primære modtagere af fondenes bevillinger, som går enten til enkelte forskere eller til forskningsgrupper eller centre (European Commission, 2008). Dette kapitel undersøger derfor fondenes støtte af forskning set fra universiteterne.

Mens kortlægningen i det forrige kapitel baserer sig på en spørgeskemaundersøgelse blandt 20 fonde samt interviews med udvalgte fonde, så baserer dette kapitel sig primært på indsigter fra interviews med respondenter fra de otte universiteter. Det drejer sig om otte ledelses- og administrationsrepræsentanter udpeget af universiteterne selv samt fire forskere, som har modtaget større bevillinger. Der er således tale om en bred vifte af input fra universiteterne, som repræsenterer forskellige perspektiver fra ledelsen, administrationen og forskningsmiljøerne. I analysens metodeafsnit følger en oversigt over medvirkende universitetsrepræsentanter.

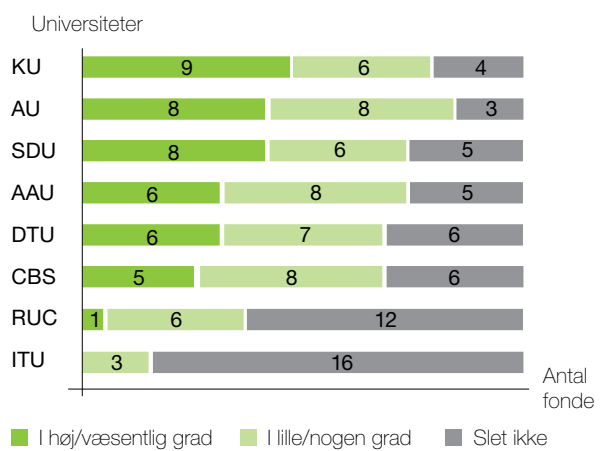
→ 3.1 STORE FORSKELLE I FONDENES STØTTE PÅ TVÆRS AF UNIVERSITETER

Kortlægningen viser, som det fremgår af figur 3.1, at der er store forskelle på, i hvor høj grad fonde yder støtte til universiteterne.⁶ Hvilke universiteter, fonde støtter, afhænger primært af, hvilke forskningsområder fondene støtter. Det kan også påvirkes af historiske forhold, fx hvis en fonds stifter har haft en særlig tilknytning til et vist universitet eller en geografisk region af Danmark.

De universiteter, som flest fonde yder støtte til, er Københavns Universitet og Aarhus Universitet. Fonde yder også – om end i lidt mindre grad – støtte til forskning på Syddansk Universitet, Aalborg Universitet, DTU og CBS. De universiteter, som færrest fonde støtter, er RUC og IT-Universitetet

⁶ En del af fondene yder ikke kun støtte til forskere på universiteterne, men også til andre institutioner, eksempelvis sektorforskningsinstitutioner. Dette er dog i mindre omfang og derfor ikke medtaget i analysen.

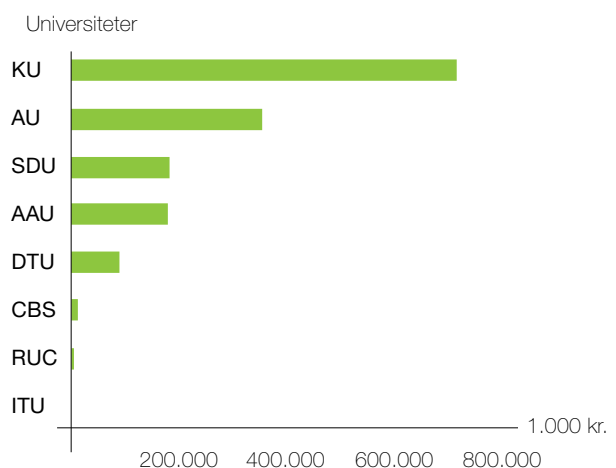
FIGUR 3.1: I hvilken grad støtter fondene de otte universiteter?

N = 19 fonde
Kilde: DAMVAD, 2012

Ovenstående resultater bekræftes af en oversigt over universiteternes samlede indtægter fra private kilder (dvs. både erhvervslivet og private fonde), som det fremgår af figur 3.2.

FIGUR 3.2: Private kilders bidrag til universiteternes indtægter (i 2011, i 1.000 kr., i løbende priser)

Kilde: Danske Universiteter, Universiteternes Statistiske Beredskab. Indtægter fordelt på de otte universiteter, 2007-2011

→ 3.2 EN MERE OPSØGENDE OG PROAKTIV TILGANG TIL FONDENE

Interviews med repræsentanter på de otte universiteter tegner et billede af en universitetssektor, som overordnet set er positiv over for private fondes finansiering af forskning og for samspillet med fondene.

Universiteterne sætter særligt pris på fondsmidlerne, fordi de er langsigtede bevillinger, som skaber "ro til forskning", fordi de er risikovillige, og fordi de er forbundet med meget lidt administration. Både forskere og repræsentanter fra ledelsen på universiteterne oplever en betydelig forskel mellem at modtage bevillinger fra private fonde og at modtage forskningsmidler fra offentlige forskningsfinansierende råd og fonde.

Universiteternes forhold til fondene er dog under ændring. Da basisbevillingernes andel af universiteternes samlede indtægter falder, og universiteterne er under øget pres for at indhente eksterne forskningsmidler, bliver samarbejde med fondene kun endnu mere attraktivt. Det skyldes ikke mindst, at fondenes bevillinger er forbundet med lav administration (i forbindelse med ansøgninger såvel som bevillinger), og at mange fonde er begyndt at støtte større satsninger, der kan løfte kritisk masse og kvalitet i et forskningsmiljø.

Traditionelt har fonde primært været i interaktion med individuelle forskere på universiteterne. I lyset af den ovenstående udvikling har ledelsen på flere af de danske universiteter indtaget en mere proaktiv tilgang til fondene.

Nogle af universiteterne vil således gerne bidrage aktivt til dialogen med fondene, eksempelvis omkring identificering af nye mulige projekter. Andre universiteter ønsker at koordinere deres forskeres ansøgninger til fondene, dels for at hjælpe forskere med at sende ansøgninger af høj kvalitet til relevante fonde, dels for at undgå at forskere fra samme institution sender et stort antal konkurrerende ansøgninger til den samme fond.

Sidst, men ikke mindst påpeger nogle universiteter, at de gennem dialog med private fonde kan blive opmærksomme på relevante eksisterende eller fremtidige støtteformer og satsningsområder i fondenes arbejde, som universiteterne kan tænke sammen med egne initiativer og derved øge muligheden for interessesammenfald.

Det skal dog nævnes, at nogle af universitetsledelserne bevidst vælger ikke at spille en opsøgende eller aktiv rolle i forhold til fondene. Det skyldes primært, at man ikke ønsker at påvirke forskernes egen "bottom up"-indsats for at opnå støtte fra eksempelvis private fonde. Dog stiller alle universiteter sparring og rådgivning til rådighed, hvis forskerne efterspørger det.

→ 3.3 FONDSMIDLER KRÆVER STRATEGISK OPBAKNING

På alle universiteterne er der en erkendelse af, at "penge ikke er gratis". Særligt de større bevillinger kræver ofte en betydelig medfinansiering fra universiteterne. Det skyldes blandt andet, at mange fonde ikke finansierer overhead, dvs. faste omkostninger på universiteterne (til løn, kontor, administration mv.).⁷ Det betyder, at universiteterne skal matche fondsbevillinger for at sikre, at der er midler til at dække de faste udgifter.

Større fondsbevillinger kræver også en betydelig medinvestering fra universiteterne for at sikre, at de støttede forskningsaktiviteter forankres og videreføres, eksempelvis gennem yderligere rekruttering af videnskabeligt eller administrativt personale, indkøb eller drift af forskningsinfrastruktur og investering i komplementære eller afledte forsknings- og uddannelsesaktiviteter. Hvis universitetet ikke sikrer, at fondsstøttede aktiviteter forankres i organisationen, vil disse aktiviteter sandsynligvis forsvinde, når midlerne løber ud, hvorved deres potentielle værdi for institutionen begrænses.

Medfinansieringen fra universiteterne skal komme fra instituttets eller universitetets eksisterende midler. De betydelige midler, som store investeringer kræver i medinvestering, reducerer således de midler, som institutionen kan investere i andre forskningsaktiviteter. Der er derfor en risiko for at binde en væsentlig andel af institutionens midler og derved i praksis "skævrive" forskningen inden for et forskningsmiljø.

At modtage en større fondsbevilling er derfor også en strategisk investeringsbeslutning for universitetet og kræver ledelsesmæssig opbakning. En respondent understreger, at store fondsbevillinger – ligesom store bevillinger fra offentlige fonde og forskningsråd – stiller krav til universiteterne om at prioritere. Universiteterne skal derfor være klar til at vurdere, om bevillingen omhandler et forskningsområde, som har tilstrækkeligt fremtidspotentiale og sammenhæng med institutionens strategiske mål til, at universitetet kan og vil satse på det.

Nogle af respondenterne påpeger desuden, at den strategiske satsning, som større fondsbevillinger indebærer for et universitet, også ofte kræver, at konsekvenserne af denne satsning kommunikeres og diskuteres med relevante interessenter på universitetet. Det kunne eksempelvis være forskere, som ikke direkte indgår i satsningen, men som kunne være relevante at inddrage i fælles forskningsprojekter eller uddannelsessamarbejde. Denne type intern afklaring og dialog er særlig vigtig, når fondsbevillinger binder betydelige midler og derved påvirker øvrige forskningsaktiviteter på en institution.

⁷ Til sammenligning betaler fx Det Strategiske Forskningsråd 44 pct. af universiteters overheadomkostninger.

FONDE OG UNIVERSITETERNES TRE VÆRDISTRØMME

Akademiet for de Tekniske Videnskaber og Danmarks Forskningspolitiske Råd har i 2011 påpeget, at universiteterne skaber værdi for det omgivende samfund gennem tre forskellige kanaler. Ud over forskning skaber universiteterne også værdi gennem forskningsbaseret uddannelse af nye bachelorer, kandidater og ph.d.'ere, samt gennem udveksling af viden med det omgivende samfund via forsknings Samarbejder og myndighedsbetjening.

Universiteternes flersidede rolle understreger, hvorfor det at modtage fondsmidler også er en ledelsesbeslutning på universiteterne. Det understreges i interviewene med universiteterne, at der skal være en sammenhæng mellem de tre værdistrømme, og at forskningsaktiviteter ikke bør foregå autonomt fra de øvrige to værdistrømme. Eksempelvis er det vigtigt, at forskningsaktiviteter spiller ind til udviklingen af eksisterende eller nye uddannelser, og at deres resultater derigennem bidrager til uddannelsen af nyt talent.

→ 3.4 FONDSSTØTTEDE FORSKERGRUPPER SKAL BRINGES I SAMSPIL MED RESTEN AF INSTITUTIONEN

En række af universiteterne påpeger i interviewene vigtigheden af at sikre, at større fondsbevillinger ikke skaber "isolerede forskningsøer", dvs. forskningsmiljøer, der er lukket om sig selv. Det kræver, at forskningsmiljøer, som modtager fondsmidler, tænkes ind i forhold til øvrige forskningsprojekter og relevante miljøer på institutionen.

En anden vej til at skabe sammenhæng mellem fondsstøttede forskningsgrupper og institutionen som helhed er at sikre, at den fondsstøttede satsning bidrager til eksisterende eller nye uddannelser. Derfor søger nogle universiteter at undgå, at store forskningsbevillinger inkluderer frikøb af forskere (især seniorforskere) fra undervisningen.

FORSKNINGSBASERET UDDANNELSE SOM EN EFFEKT AF FONDSSTØTTET FORSKNING

VELUX Fondene tillader som hovedregel ikke frikøb af forskere, da de anser forskningsbaseret uddannelse som en af de væsentligste effekter af de forskningsaktiviteter, de støtter.

→ 3.5 EFTERSPØRGSEL PÅ ØGET GENNEMSIGTIGHED I FONDENES PRIORITERINGER, VURDERINGSKRITERIER OG BEVILLINGSPROCEDURER

Som følge af deres voksende økonomiske betydning har fonde også en øget indflydelse på aktiviteter i forskningsmiljøerne via de projekter og videnskabelige områder, de vælger at støtte. Universiteterne opfatter dog ikke dette som problematisk, men udviser stor forståelse for, at fondene vælger at fokusere på særlige forskningsområder, støtteformer eller indsatsområder – særligt så længe fondene ikke udelukkende finansierer felter, de selv har snævre interesser i, men også yder støtte til fri forskning og grundforskning.

Universiteterne efterspørger dog generelt, at fonde skal støtte de bedste forskere og forskningsmiljøer. Det stiller krav til fondenes procedurer for identificering af mulige projekter og gennemsigtighed omkring vurderingskriterier. Man kan sige, at det er vigtigt for fondenes legitimitet, at særligt store bevillinger går til de dygtigste.

Trods en stigende åbenhed fra fondenes side i de senere år, peger nogle universiteter desuden på, at der er behov for yderligere gennemsigtighed i fondenes prioriteringer, vurderingskriterier, bevillingsprocedurer mv. Formålet med denne information skulle være at klæde universiteterne bedre på til at vejlede deres forskere i fondsansøgninger, herunder at sikre at forskerne kun kontakter relevante fonde.

KAP. 4: TENDENSER I FONDES FINANSIERING AF FORSKNING

I medierne beskrives fonde nogle gange som statiske og lukkede organisationer. Denne kortlægning tyder dog på, at fondene er i en løbende udvikling, som blandt andet indebærer en voksende åbenhed omkring fondenes mål, aktiviteter og praksis. Dette kapitel præsenterer en række tendenser i private fondes finansiering af forskning, som kan identificeres på tværs af de medvirkende fonde – trods forskelle i formål og fundatser.

→ 4.1 FONDE SOM FORANDRINGSAGENTER I FORSKNINGSVERDENEN OG I SAMFUNDET

At skabe en forandring er vigtigt for stort set alle private fonde, og mange fonde ser gerne sig selv som forandrings-agenter. Det kan dog være meget forskelligt, *hvad* fondene ønsker at påvirke, *hvordan* de ønsker at påvirke, og *i hvilken grad*, de gerne vil påvirke. Nogle fonde søger for eksempel at forandre et emnefelt eller løfte bestemte udfordringer i samfundet eller i forskningsverdenen, mens andre vil udvikle udvalgte forskningsfelter. Kortlægningen peger på, at der er mange forskellige tilgange, som fonde kan tage til rollen som forandringsagent.

Fonde har også forskellige beveggrunde for ønsket om at skabe forandring. Eksempelvis beskriver nogle sig selv som "problemløser" for forskningsverdenen, mens andre fremhæver et ønske om at "gøre en forskel" inden for en given problemstilling i samfundet.

Som beskrevet tidligere sætter nogle fonde fokus på at identificere og imødekomme uindfrieede behov i forskningsverdenen. Der er også situationer, hvor fonde vælger at sætte fokus på forskningsområder, som de mener, bør opprioriteres, eller særlige temaer, som har betydning for den samlede udvikling af dansk forskning (eksempelvis karriereudvikling, internationalisering eller samarbejde på tværs af danske forskningsmiljøer og universiteter).

KATALYSATORFILANTROPI

Katalysatorfilantropi betegner en problemorienteret tilgang til filantropi (også kendt som "filantrop-kapitalisme"), hvor fonde anvender deres viden og midler til at skabe en positiv samfundsmæssig forandring, bl.a. ved at bidrage til at løse store, almene udfordringer. Fx har Bill & Melinda Gates Foundation i USA valgt at fokusere deres indsats på at udrydde malaria.

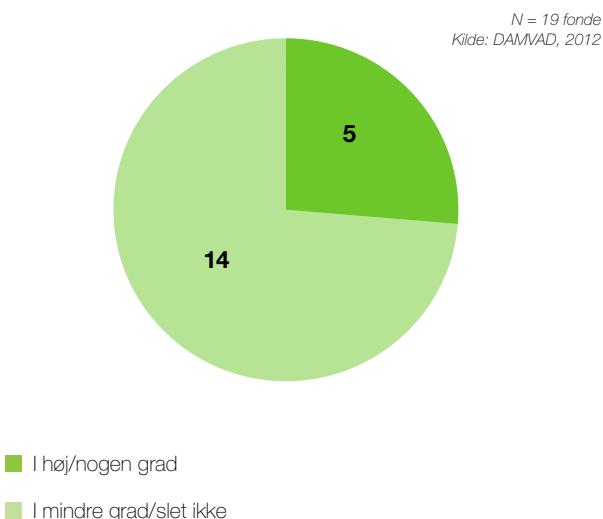
Katalysatorfilantropi adskiller sig fra andre former for filantropi ved, at fonden ikke ses som den eneste aktør i forhold til problemstillingen, men snarere som en organisator, der mobiliserer andre aktører i forhold til at løse problemet. Interessen i denne form for strategisk filantropi hænger uløseligt sammen med en stigende erkendelse af, at de store samfundsudfordringer ikke kan løses af en aktør alene, men i stedet kalder på et bredt samarbejde (Mandag Morgen, 2012).

En europæisk analyse af private fondes finansiering af forskning (European Commission, 2005) påpeger, at der har været et generelt skift i samfundets forståelse af forskning, hvor staten ikke længere ses som den eneste med ansvar for at levere offentlige goder. I stigende grad accepteres (og endda forventes) det, at andre organisationer – inklusive fonde – også påtager sig en rolle i at støtte offentlig forskning. På den måde kan fonde få stadig større betydning for forskningen.

Samme rapport foreslår også, at fonde kan bidrage til udviklingen af forskningspolitikken, eksempelvis ved at sætte udvalgte temaer (fx forskningsledelse) eller forskningsområder på dagsordenen, ved at støtte eksperimenterende forskning, der muliggør udviklingen af nyskabende ideer og tilgange, eller ved at skabe gode eksempler på tilgange til forskningsfinansiering eller samarbejdsmodeller mellem offentlig og privat forskning (demonstrationseffekten).

Kortlægningen af fondene viser dog, at selv om fondene generelt ønsker at gøre en forskel for forskningen, så ønsker langt de fleste ikke at påvirke dagsordenen hverken i forskningsverdenen eller i forskningspolitikken, jf. figur 4.1.

FIGUR 4.1: Om fonde ønsker at påvirke dagsordenen hos politikere, forskere mv.

INTERNATIONAL INSPIRATION TIL STRATEGISK FILANTROPI

Danske fonde søger i stigende grad inspiration i udlandet i forhold til den mere strategiske tilgang til at udøve filantropi på. Blandt inspirationskilderne er de amerikanske Bill & Melinda Gates Foundation, Rockefeller Foundation og The Robin Hood Foundation, der i de senere år har arbejdet med en mere problemorienteret tilgang til filantropi.

Danske fonde søger også inspiration i Europa, blandt andet fra The Wellcome Trust i England, som er anerkendt for deres innovative tilgang til evaluering og formidling samt for deres anvendelse af strategiske partnerskaber med offentlige såvel som private aktører.

I modsætningen til fx i USA arbejder erhvervsdrivende fonde i Danmark med vandtætte skodder mellem virksomhed og fond i forhold til støtte af forskning. Som oftest er den forskning, fondene støtter, af langt mere grundforskningsorienteret karakter end den forskning, der foretages i de tilknyttede virksomheder. En årsag til forskellen mellem Danmark og USA på dette punkt er formentlig, at det i Danmark er fondene, der ejer virksomheden, hvor det forholder sig omvendt i USA.

→ 4.2 STØRRE SATSNINGSVILJE

Mange af fondene viser interesse for flere og større satsninger. Det gælder især de største fonde, herunder bl.a. Novo Nordisk Fonden og Lundbeckfonden. Interessen for at uddele større enkeltbevillinger har dog også bredt sig til en række af de mindre fonde, som fremover forventer at koncentrere flere midler i enkelte forskningsprojekter eller -centre.

Årsagerne til, at denne type satsninger vinder indpas, er hovedsageligt, at de er meget synlige, og at de giver et meget betydeligt løft til et forskningsområde eller -miljø. Derved kan fondene opnå større effekt af deres investeringer.

FORSKNINGSCENTRE OG TOPFORSKERE

Novo Nordisk Fonden har i de seneste år støttet en række nye forskningsenheder med potentiale til at blive internationalt førende inden for deres felt, eksempelvis Novo Nordisk Foundation Center for Protein Research på Københavns Universitet (600 mio. kr.), og Novo Nordisk Foundation Center for Biosustainability på DTU (i alt 980 mio. kr.).

Derudover udbyder fonden en række forskningsprofessorater "The Novo Nordisk Foundation Laureate Research Grants", hvor internationale topforskere med udgangspunkt i forskningsmæssigt attraktive vilkår rekrutteres fra udlandet til Danmark.

Som tidligere beskrevet søger mange fonde dog også i højere grad at bringe deres viden og erfaringer i spil i større satsninger og strategiske initiativer for derigennem at bidrage til mere robuste og relevante forskningsprojekter. Dette opnås eksempelvis gennem en tæt og iterativ dialog med potentielle ansøgere, ofte med input fra et panel af uafhængige eksterne bedømmere, som beskrevet i afsnit 2.8.

→ 4.3 PROFESSIONALISERING AF BEVILLINGSAKTIVITETER

Kortlægningen viser, at der er et tydeligt skift i fondenes arbejdsgange fra en mere ad hoc-baseret, kvalitativ vurdering af ansøgninger og støttede aktiviteter til systematisk opfølgning og anvendelse af eksterne bedømmere og bibliometriske evalueringsredskaber.

Denne udvikling har længe været undervejs i de større, dedikerede forskningsfonde, men spreder sig nu til en

bred vifte af private fonde, herunder også mindre fonde og fonde, der støtter forskning som en sekundær aktivitet i forbindelse med større satsninger.

Det betydelige fokus på forskningshøjde i vurdering af ansøgninger, som blev beskrevet i afsnit 2.9, er et led i denne stigende professionalisering.

Det samme er den øgede brug af eksterne bedømmere, særligt i forbindelse med vurdering af større forskningsprojekter og satsninger (fx etableringen af forskningscentre). Dedikerede forskningsfonde anvender eksterne bedømmere for – som en fond udtrykte det – at vise respekt for forskningen ved at sikre, at man kun støtter forskere, som er højt kvalificerede. Det er desuden med til at sikre, at fondenes midler får større effekt i forskningslandskabet, samtidig med at det styrker fondenes legitimitet og gennemsigtighed.

En dedikeret forskningsfond påpegede også, at eksterne bedømmere ofte har gode ideer til, hvordan projekter kan skæres til eller styrkes, hvilket både gavner fondene og støttemodtagerne. Fonde, som støtter forskning som en sekundær aktivitet for at fremme andre mål, forklarede, at de ligeledes er meget bevidste om ikke at lave store forskningssatsninger "uden rygstøtte" fra eksterne bedømmere.

En fond forklarede, at brugen af eksterne bedømmere også er med til at sikre større objektivitet i beslutningsprocessen, da fondene selv nemt bliver fortalere for de projekter, som de er med til at bygge op. Samtidig er det, når man støtter forskning, vigtigt at forholde sig til forskningsverdens incitamenter og krav for at sikre, at fondenes støtte af forskning ikke sker på bekostning af forskningens kvalitet.

Ifølge fondene selv skyldes tendensen til professionalisering ikke den øgede opmærksomhed blandt forskere, myndigheder og medier omkring fondenes aktiviteter. Tendensen udspringer derimod af deres løbende udvikling, som har til formål at sikre, at fondene er tidsvarende organisationer, at de opfylder deres mål, og at de opnår maksimal effekt af deres investeringer i forskning.

EFFEKTIV FILANTROPI GENNEM EFFEKTIV BEVILLINGSPRAKSIS

Lundbeckfondens tilgang til vurdering af ansøgninger og opfølgning på støttede aktiviteter er under løbende udvikling. Den har til formål at sikre størst mulig kvalitet i og effekt af de projekter, som fonden støtter.

Ansøgninger vurderes af paneler af eksterne bedømmere, herunder både faste sundheds- og naturvidenskabelige komiteer og skræddersyede paneler, som sammensættes efter behov. Ansøgninger skal udarbejdes på engelsk, således at eksterne bedømmere kan udvælges ikke blot fra de skandinaviske forskningsmiljøer, men også fra det større udland.

Projekter, som opnår støtte, skal aflevere en slutrapport. Flerårige projekter skal desuden udarbejde en årlig statusrapport, som redegør for fremdrift og væsentlige ændringer i projektet. Flerårige bevillinger udbetales i årlige rater, som udløses af godkendelse af statusrapporten. Formålet med denne praksis er at sikre, at de bevilgede midler bruges hensigtsmæssigt.

Lundbeckfonden har desuden støttet en række forskningsmiljøer med "Centres of Excellence"-bevillinger. I disse centre er statusrapporter blevet suppleret med et besøg af et eksternt bedømmelsespanel midtvejs i bevillingsperioden.

Fem år efter afslutning af en bevilling gennemfører Lundbeckfonden desuden en opfølgning på støttede projekter, hvor der indsamles viden om resultater i form af, fx ph.d.-kandidater, internationalt samarbejde og videnskabelige publikationer. Fonden venter fem år med denne opfølgning, da det kan tage flere år, fra en bevilling løber ud til, "det sidste punktum er sat" i projektet.

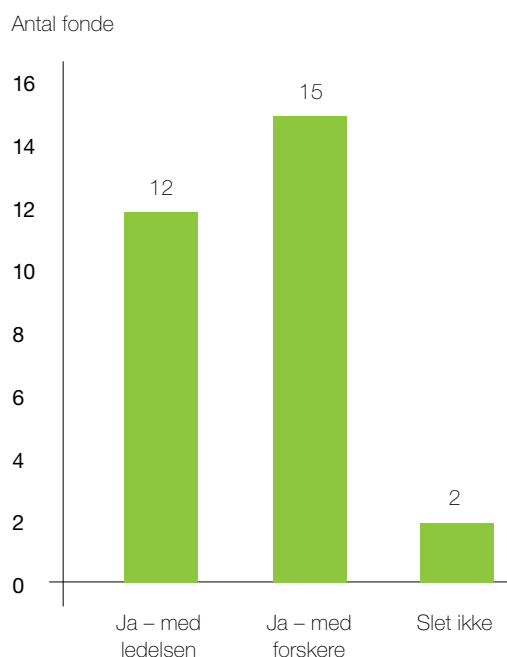
Sidst, men ikke mindst arbejder fonden netop nu sammen med The RAND Corporation i Storbritannien om et pilotprojekt, der skal styrke anvendelsen af bibliometriske data i fondens arbejde.

4.4 ØGET INTERESSE FOR DIALOG MED UNIVERSITETSLEDELSE

Som tidligere nævnt har universiteternes ledelse generelt anlagt en mere opsøgende, proaktiv tilgang til private fonde. Dette markerer et klart skift fra tidligere, hvor fonde traditionelt set primært har haft dialog med individuelle forskere. Resultatet understreges af, at 15 af de adspurgte fonde har jævnlig dialog med forskere på universiteterne, mens næsten lige så mange (12) har jævnlig dialog med ledelsen på eksempelvis institut- eller fakultetsniveau på universiteterne, jf. figur 4.2.

FIGUR 4.2: Fondes samarbejde med universiteter

N = 19 fonde
Kilde: DAMVAD, 2012

Fondene understreger dog, at eventuelt samarbejde med universitetsledelser supplerer – og ikke erstatter – fondenes traditionelle "bottom up"-samarbejde med individuelle forskere.

Nogle af fondene er således mere interesserede i og åbne for dialog med universiteterne på ledelsesniveau. De fonde, som udviser interesse i øget samarbejde med universitetsledelserne, fremhæver to centrale forklaringer herpå. For det første handler det om at fremme strategisk opbakning og sikre medfinansiering (og derigennem forankring) på universiteterne. For det andet bunder nogle fondes større åbenhed over for samarbejde med universitetsledelser i en vurdering af, at et godt samarbejde kræver gensidig forståelse for de medvirkendes mål, strategier og måder at gøre ting på.

En fond påpeger desuden, at en god, løbende dialog med ledelsen på universiteterne kan bidrage til et bedre og mere effektivt samarbejde omkring konkrete bevillinger. Denne dialog er ifølge fonden med til at sikre, at deres bevillinger får størst mulig effekt.

ET FÆLLES FORUM FOR DIALOG OG SAMARBEJDE MELLER FONDE OG UNIVERSITETER?

Stifterverband fonden blev oprettet i 1920 af en række aktører fra industrien med fokus på at støtte forskning og højere uddannelse i Tyskland. Fondens formål er at forbedre kvaliteten inden for det videnskabelige område. Stifterverband fonden står bag de såkaldte "Villa Hügel samtaler", der er et mangeårigt diskussionsforum, hvor beslutningstagere fra forskningsverdenen, industrien og det politiske system mødes for at diskutere forskellige samfundsmæssige og videnskabelige udfordringer. Flere af disse drøftelser spiller ind til de politiske beslutningsprocesser og med ideer til fondens støtteprogrammer.

Stifterverbandsamarbejdet samler og forvalter donationer fra virksomheder, fonde og enkeltpersoner, der ønsker at støtte forskning i Tyskland. Tankegangen er, at man gennem en koordineret indsats opnår en større gennemslagskraft, end hvis eksempelvis en række mindre fonde hver især investerer små beløb i forskning.

Et universitet foreslår, at danske universiteter og fonde kunne lade sig inspirere heraf til at etablere en tilbagevendende mødeplads, hvor de i fællesskab kan diskutere vigtige samfundsmæssige udfordringer samt aktuelle behov i forskningsverdenen, og hvordan disse kunne håndteres.

Kilde: www.stifterverband.info

→ 4.5 STIGENDE SAMARBEJDE OG ERFARINGSUDVEKSLING MED FONDE

Fonde viser også en stigende interesse for at samarbejde med andre fonde og lignende selvejende institutioner i Danmark og udlandet. Dette samarbejde handler blandt andet om at understøtte og udbrede den løbende professionalisering af fondenes bevillingsaktiviteter. Dette opnås eksempelvis via deltagelse i European Foundation Center (EFC), et forum for erfaringsudveksling mellem europæiske fonde. EFC har blandt andet et særskilt netværk for fonde, der støtter forskning, der arrangerer konferencer, dialogmøder og udgiver analyser.

De sidste to år er der også afholdt et årligt møde blandt fonde, der finansierer forskning, hvor danske og udenlandske fonde har diskuteret tilgange til fx vurdering af ansøgninger og evaluering af projekter.

De private fonde og lignende institutioner er også begyndt at indgå i fælles projekter om at støtte forskning og udvikling. Flere af de største fonde har givet udtryk for, at de forventer at se flere af denne type samarbejder i fremtiden.

STRATEGISK SAMARBEJDE MELLEML FONDE

Private fonde vælger i stigende grad at indgå i fælles projekter. Eksempelvis har Novo Nordisk Fonden og Lundbeckfonden i samarbejde med Uddannelsesministeriet og Statens Serum Institut i 2012 finansieret etableringen af Den Nationale Biobank, en online database, som samler blod- og vævsprøver fra den danske befolkning og kobler dem til registerdata om de personer, som prøverne stammer fra (eksempelvis om deres sygdomshistorie og deres livsstil). Biobanken skaber således unikke muligheder for forskning i, hvordan sygdomme opstår, og hvordan de kan forebygges.

Novo Nordisk Fonden har desuden både i 2010 og 2011 indgået i samarbejder med Kræftens Bekæmpelse om at støtte kræftforskningscentre i Aarhus og København.

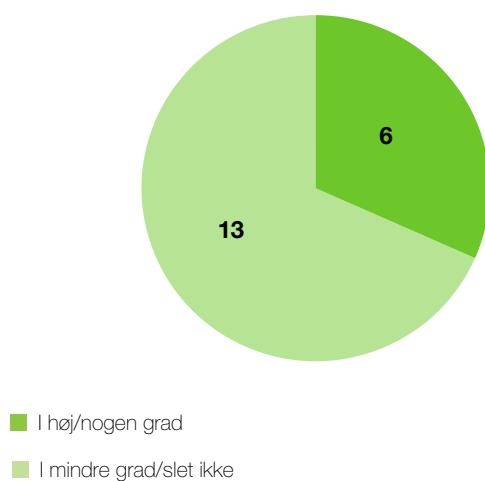
→ 4.6 STØRRE ÅBENHED FOR SAMARBEJDE MED OFFENTLIGE FORSKNINGSRÅD OG MYNDIGHEDER

Kortlægningen viser, at der har været et meget begrænset samarbejde mellem private fonde på den ene side og forskningsråd, ministerier og andre offentlige myndigheder på den anden side, jf. figur 4.3.

Interviews med fondene indikerer desuden, at samarbejde i dag primært finder sted med sektorministerierne og i mindre grad med eksempelvis Uddannelsesministeriet. Dette skyldes blandt andet, at der er et større sammenfald i personlige netværk og interesser mellem fondene og sektorministerierne.

FIGUR 4.3: Fondes samarbejde med offentlige forskningsråd samt ministerier og styrelser

N = 19 fonde
Kilde: DAMNAD, 2012

Offentlige myndigheder udviser, som tidligere beskrevet, stor interesse i at inddrage fondene i satsninger på forsknings- og innovationsområdet. Det er fx tilfældet med udmøntningen af regeringens innovationsstrategi.

Analysen viser, at der også er en øget interesse i dialog og samarbejde med offentlige forskningsråd og myndigheder fra de private fonde. Et eksempel på dette er, at Lundbeckfonden og Danmarks Grundforskningsfond afholdte et fælles dialogmøde om virkemidler for råd og fonde i foråret 2012.

Ifølge en fond handler dialogen med offentlige forskningsråd og myndigheder først og fremmest om "at blive klogere på hinanden" – dvs. at øge gensidig forståelse for hinandens mål og prioriteringer.

Nogle fonde viser samtidig også en stigende interesse i egentlige samarbejdsprojekter i situationer, hvor der er sammenfald af mål og interesser.

AMBITIØSE FORSKNINGSSATSNINGER REALISERES Gennem OFFENTLIG-PRIVAT SAMARBEJDE

Som tidligere nævnt har Novo Nordisk Fonden og Lundbeckfonden medfinansieret oprettelsen af Den Nationale Biobank i samarbejde med Statens Serum Institut og Uddannelsesministeriet.

I 2012 har Lundbeckfonden i øvrigt igangsat et yderligere samarbejde med Uddannelsesministeriet om at finansiere etableringen af en dansk afdeling af den europæiske grundforskningsinstitution European Molecular Biology Laboratories (EMBL).

Fonden finansierer EMBL laboratoriet med 120 mio. kr. over 10 år. Ideen til satsningen opstod, fordi forskningsmiljøet påpegede det store potentiale en sådan afdeling ville have for dansk forskning. Satsningen gennemføres i et tæt samarbejde med Uddannelsesministeriet, fordi ministeriet varetager det danske medlemskab af det europæiske forskningssamarbejde under EMBL. I praksis betyder dette samarbejde, at Det Frie Forskningsråd har påtaget sig at forestå vurderingsprocessen for de indkomne ansøgninger gennem en international peer review-proces, mens Lundbeckfondens bestyrelse træffer den endelige beslutning om, hvilken ansøgning, der skal tildeles bevillingen på baggrund af forskningsrådets vurdering.

Fondene peger dog også på to vigtige forudsætninger for at indgå i konkrete samarbejder med offentlige myndigheder. For det første er det vigtigt for fondene at fastholde deres uafhængighed, særligt i forhold til politiske interesser. Som en fond understregede, så har det stor betydning for fondene, at de ikke bliver associeret med politisk lobbyarbejde.

For det andet ønsker fondene at blive inddraget som aktive partnere og ikke blot som finansieringskilder. Det betyder, at der skal være tale om et projekt, som er relevant i

forhold til fondens mål og fundats, og at fonden bliver inddraget tidligt nok til at kunne bringe sin viden og sine erfaringer i spil i udviklingen af samarbejdet. Eksempelvis har mange af fondene stor erfaring i at identificere mulige indsatsområder gennem dialog med forskere og udforme projekter, så de opnår stor effekt i forskningsmiljøet.

FORANDRING Gennem PARTNERSKABER

The Wellcome Trust er en britisk fond, som blandt andet er kendt for at indgå i en bred vifte af partnerskaber for at styrke effekten af deres investeringer. Eksempelvis arbejder fonden sammen med de offentlige myndigheder Science Foundation Ireland og The Health Research Board om at fremme excellent forskning og udvikling af forskningsinfrastruktur inden for irsk biomedicinsk forskning. I 2008 indgik The Wellcome Trust desuden i et tiårigt samarbejde med den indiske regering om at fremme biomedicinsk forskning i Indien gennem cirka 700 fellowships.

The Wellcome Trust indgår også i samarbejder med andre fonde; fx har fonden investeret mere end 30 mio. engelske pund i udviklingen af forskningsinfrastruktur på britiske universiteter i samarbejde med The Wolfson Foundation. Fonden samarbejder også med videnskabelige organisationer som Royal Society og med universiteter. Eksempelvis indgår fonden i The KEMRI-Wellcome Trust Research Programme, et program, der støtter forskning i årsager til dødelighed i Afrika. Programmet gennemføres i samarbejde med bl.a. University of Oxford og Imperial College i Storbritannien samt afrikanske myndigheder og hospitaler.

Samarbejde med erhvervslivet åbner også muligheder for at styrke sygdomsbekæmpelse og -forebyggelse. For eksempel indgik The Wellcome Trust et "joint venture" med den globale lægemiddelvirksomhed Merck, som har til formål at udvikle vacciner til ressourcetsvage lande. Et andet partnerskab med lægemiddelvirksomheden GlaxoSmithKline satte fokus på behandlingsresistente infektioner på hospitaler.

Fonden har desuden i flere tilfælde arbejdet sammen med det amerikanske National Institute of Health, eksempelvis om internationalt samarbejde om uddannelse af biomedicinske forskere.

Kilde: www.wellcome.ac.uk

KAP. 5: TI CENTRALE DIMENSIONER I FONDENES ARBEJDE

Som beskrevet i indledningen til denne rapport, så er private fonde meget forskellige – i deres fundatser, i deres motivation for at støtte forskning og ikke mindst i deres tilgang til forskningsstøtte. Som en respondent udtrykte det, så har fondene "hver deres personlighed".

En grundlæggende præmis i denne analyse har derfor været at anerkende fondenes forskelle for at forstå, hvordan de bidrager til forskningen. Samtidig er der dog også en vigtig pointe i at forsøge at identificere nogle mønstre og strategier på tværs af fondenes aktiviteter. Det er væsentligt, når det handler om at udvikle Danmark som forskningsland samlet set – og det er væsentligt, hvis vi skal have en nuanceret debat om fondes rolle i udviklingen af fremtidens forskning.

Dette sidste kapitel runder derfor analysen af private fondes betydning for offentlig forskning i Danmark af ved at identificere nogle overordnede dimensioner i fondes arbejde og virke.

Gennem tværgående analyse af fondenes tilgange og indsatser på forskningsområdet har vi identificeret 10 dimensioner, som kan bruges til at italesætte forskelle og ligheder i fondenes virke.

Hver dimension skal ses som et spektrum – ikke en enten/eller model. Med andre ord kan fonde placere sig hvor som helst inden for den enkelte dimension, og den samme fond kan også placere sig forskelligt inden for det enkelte spektrum, afhængigt af hvilket virkemiddel og hvilken støtteform der er tale om.

Det er desuden vigtigt at understrege, at formålet med dette kapitel ikke er at pege på, at nogle tilgange er bedre end andre. Private fondes mangfoldighed og forskellige tilgange til forskningsfinansiering er en af deres vigtigste fordele. Fondenes autonomi og fleksibilitet giver dem netop mulighed for at eksperimentere med eksempelvis støtteformer, særlige indsatsområder og alternative procedurer for vurdering af og opfølgning på støttede

aktiviteter. Disse eksperimenter kan – udover at generere værdi gennem de aktiviteter, de støtter – også generere inspiration og læring for offentlige og private sponsorer af offentlig forskning (European Commission, 2005).

Formålet med de 10 dimensioner er således at operationalisere fondenes arbejde på en måde, som både gør det muligt at synliggøre bredden og at tale om fondenes virke på tværs. Det kan forhåbentlig bidrage til en nuanceret dialog om fondes virke og rolle i fremtiden.

DIMENSION NR. 1: FONDENS MOTIVATION FOR AT STØTTE FORSKNING

STØTTE
FORSKNING FOR
FORSKNINGENS
SKYLD

STØTTE FORSKNING
SOM MIDDEL TIL
ANDRE MÅL

Man kan skelne mellem to overordnede indgangsvinkler til at støtte forskning, som blandt andet påvirker hvor stor en andel af fondens midler, der uddeles til forskning, og hvordan disse midler anvendes:

Støtter forskning for forskningens skyld. En række dedikerede forskningsfonde yder udelukkende eller hovedsageligt støtte til forskning. Målet hermed er typisk et principielt ønske om at støtte frembringelse af ny viden, udviklingen af vækstlaget i forskningssektoren og/eller formidlingen af forskning.

Støtter forskning som middel til andre mål. Andre fonde ser forskningsstøtte som ét af flere redskaber, de kan anvende, i deres ønske om at opnå andre, bredere mål. Eksempelvis kan forskning bidrage til at løfte specifikke samfundsudfordringer eller til større evidensbaseret af udvalgte emner.

DIMENSION NR. 2: SKALA AF STØTTEFORMER

MINDRE BEVILLINGER STORE STRATEGISKE SATSNINGER

Som tidligere diskuteret anvender de fleste fonde en række forskellige støtteformer, som kan inddeles i to overordnede grupper:

Mindre bevillinger, der støtter enkelte forskere, mindre forskningsprojekter, grænsesøgende pilotprojekter, formidlingsaktiviteter, internationale aktiviteter og lignende. Disse bevillinger kan yde et vigtigt supplement til interne midler samt virkemidler i de offentlige forskningsråd og kan blandt andet "blåstemple" projekter eller synliggøre forskere og derved åbne døren til nye muligheder og yderligere finansiering.

Store strategiske satsninger. I stigende omfang koncentrerer private fonde en del af deres bevillinger omkring et lille antal forskningsmiljøer og/eller forskningsprojekter. Formålet hermed er ofte at styrke kritisk masse, muliggøre ambitiøse satsninger og sikre større gennemslagskraft.

DIMENSION NR. 3: TILGANG TIL ORGANISERING AF SATSNINGER

FOKUS PÅ ENKELTSTÅENDE MILJØER FOKUS PÅ TVÆRINSTITUTIONELT SAMARBEJDE

En væsentlig forskel i især nogle af de større satsninger, som fonde igangsætter, omhandler bevillingsholderen:

Fokus på enkeltstående miljøer. Nogle større bevillinger koncentrerer sig på en enkelt institution – endda i et enkelt forskningsmiljø – eksempelvis for at fremme opbygningen af et stærkt, sammenhængende miljø med stor international synlighed.

Fokus på tværinstitutionelt samarbejde. Nogle fonde vælger at sætte fokus på tværinstitutionelt og tværnationalt samarbejde, fx mellem relevante forskningsmiljøer på to eller flere universiteter eller større tværfaglige satsninger. Det sker bl.a. i erkendelse af, at konkurrencen mellem danske miljøer i nogle tilfælde kan svække – snarere end fremme – dansk forsknings konkurrencedygtighed samlet set.

De fleste fonde anvender begge tilgange, afhængig af konteksten (eksempelvis hvor mange stærke, relevante miljøer, der findes på et givent forskningsområde) og deres formål med den konkrete satsning.

DIMENSION NR. 4: TILGANG TIL IDENTIFICERING AF PROJEKTER

"BOTTOM UP" – FRA FORSKERNE "TOP DOWN" – FRA FONDEN SELV

Fonde har to overordnede tilgange til identificering og udvælgelse af de indsatsområder og aktiviteter, de støtter på forskningsområdet:

"Bottom up"-tilgang. Forskerne selv (og eventuelt universiteternes ledelse) peger på umødte behov i forskningsmiljøerne eller ideer til nye forskningsinitiativer, som udspringer af deres arbejde og interesse.

"Top down"-tilgang. Fondens bestyrelse eller sekretariat vurderer, at der er behov for særlige indsatsområder eller støtteformer, eksempelvis forskning inden for et særligt videnskabeligt område eller karrierefremmende midler rettet mod en oversat kategori af forskere.

De fleste fonde anvender en kombination af begge tilgange. "Bottom up"-tilgangen anvendes generelt i forbindelse med mindre, tilbagevendende støtteformer (eksempelvis karrierefremmende midler og mindre bevillinger til forskningsprojekter), mens ideen til større strategiske initiativer kan komme enten fra fonden selv eller fra aktører i forskningsverdenen eller erhvervslivet.

DIMENSION NR. 5: RELATION TIL POTENTIELLE ANSØGERE

TÆT
DIALOG

INGEN
FORUDGÅENDE
KONTAKT

Man kan skelne mellem to forskellige tilgange i fondes relationer til potentielle ansøgere:

Tæt dialog. Visse fonde foretrækker (eller endda forventer) at indgå i en dialog med forskere omkring mulige projekter. Det muliggør en indledende screening, som forhindrer, at forskere bruger længere tid på ansøgninger med lille chance for at opnå bevilling. Det kan også bidrage til mere solide projekter, eksempelvis hvis fonden eller et panel af eksterne bedømmere nedsat af fonden kan udfordre og bidrage til udviklingen af projektets tilgang eller organisering. Sidst, men ikke mindst kan en indledende dialog bidrage til inspiration og ideudvikling.

Ingen forudgående kontakt. Nogle fonde foretrækker ikke at have nogen som helst form for kontakt med potentielle ansøgere omkring relevansen eller udformningen af deres projekter, eksempelvis for at sikre, at alle har lige chance for at opnå bevilling.

DIMENSION NR. 6: TILGANG TIL VURDERING AF ANSØGNINGER OG MULIGE PROJEKTER

“AD HOC”
-BASERET
MED INTERN
VURDERING

TILLEMPET
FORSKNINGSRÅDS-
MODEL

Fonde anvender typisk én af de følgende tilgange til vurdering af indkomne ansøgninger og projektforslag eller en kombination heraf:

“Ad hoc”-baseret tilgang med intern vurdering.

Nogle fonde behandler ansøgninger og projektforslag på ad hoc-basis og vurderer ansøgninger primært på baggrund af interne vurderinger i fondssekretariatet eller bestyrelsen. Denne tilgang anvendes især i fonde, som har fokus på at anvende forskning som middel til andre mål, og i forbindelse med uddeling af mindre bevillinger.

En tillempet “forskningsrådsmodel”. Andre fonde anvender en vurderingspraksis, som er inspireret af de offentlige forskningsråds typiske praksis, dvs. opslag, klare vurderingskriterier og eksterne bedømmere, eventuelt i forbindelse med en egentlig peer review-model. Formålet med denne tilgang er dels at respektere forskningsverdens egne incitament og arbejdsgange, dels at sikre forskningskvalitet i godkendte ansøgninger.

DIMENSION NR. 7: RELATION TIL BEVILLINGSMODTAGERE

“ARMSLÆNGDE”
-PRINCIP

STRATEGISK
SPARRINGSPARTNER

Fonde adskiller sig også i deres tilgang til bevillingsmodtagere – en dimension, som er tæt forbundet med dimension nr. 5, “Relation til potentielle ansøgere”. Denne dimension rækker dog ud over selve ansøgningsfasen.

“Armslængde”-relation (“hands off”-tilgang). Nogle fonde foretrækker slet ikke at påvirke indhold, organisering eller fremdrift af den forskning eller de øvrige aktiviteter, de støtter.

Strategisk sparringspartner (“hands on”-tilgang). Andre fonde foretrækker at anvende deres viden og erfaring til at rådgive støttemodtagere om eksempelvis organiseringen af projekter, god forskningsledelse, projektstyring, formidling osv. Denne tilgang baseres typisk på en antagelse om, at den fremmer effektiv filantropi, dvs. styrker de endelige resultater af den forskning, som støttes.

DIMENSION NR. 8: RELATION TIL UNIVERSITETERNE

SAMARBEJDE
MED FORSKERE

SAMARBEJDE
MED LEDELSEN

Alle fonde, som støtter forskning, har en eller anden form for kontakt til forskere. Der er dog store forskelle i fondenes interesse for at samarbejde med ledelsen på universiteterne, særligt i lyset af at flere af universiteternes ledelser er blevet mere opsøgende i deres kontakt til fonde.

Samarbejde med ledelsen. Nogle private fonde er åbne for dialog med ledelsen på universiteterne, eksempelvis på institut- eller fakultetsniveau. En sådan dialog kan både bidrage til forankring af større satsninger, som fonden støtter, og bidrage til identificering af nye mulige satsninger eller støtteområder for fondene.

Samarbejde med forskere. Andre fonde ønsker kun at samarbejde med forskere og er ikke interesseret i nogen dialog med universitetsledelsen.

DIMENSION NR. 9: RELATION TIL MYNDIGHEDER

INGEN
DIREKTE
DIALOG

STRATEGISK
SAMARBEJDSPARTNER

I forlængelse af forrige dimension er der også forskel på fondes tilgang til myndigheder, eksempelvis offentlige forskningsråd og ministerier.

Ingen direkte dialog. En række fonde har ikke nogen form for dialog med myndigheder. Det kan være udtryk for en bevidst strategi og dermed et klart ønske om at afstå fra denne type dialoger og påvirkningsmuligheder, men kan også være et udtryk for, at man ikke har relationer til myndighederne, som gør dialog naturlig.

Strategisk samarbejdspartner. Andre fonde ser myndigheder som potentielle samarbejdspartnere og er derfor åbne for erfaringsudveksling og eventuelt fælles projekter. For at understøtte denne dialog arbejder nogle fonde mere systematisk med at vedligeholde relationer til myndighederne.

DIMENSION NR. 10: FONDENS ROLLE I FORSKNINGEN OG FORSKNINGSSYSTEMET

UNDERSTØTTE
/UDVIKLE
RAMMER

DRIVE
FORANDRING

Alle fonde ser sig i et eller andet omfang som en forandringsagent via de midler, de uddeler. Der er dog betydelige forskelle i, hvordan fonde ser deres rolle i forhold til forskningen og forskningssystemet og derved, hvordan de definerer deres rolle som forandringsagent:

Understøtte/udvikle rammer. Nogle fonde ønsker ikke at påvirke udviklingen af forskningssystemet, men blot at støtte konkrete forskere eller projekter eller at bidrage til at sikre bedre rammebetingelser for forskere (fx via bevillinger til rejser eller formidling).

Drive forandring. Andre fonde ser sig selv som aktører, der kan påvirke retningen og/eller konkrete aktiviteter i forskningsmiljøer eller forskningssystemet som helhed. Disse fonde søger i højere grad end andre at tage en proaktiv rolle (filantropkapitalisme).

METODE

Metodedelen beskriver kort metoden og datagrundlaget bag analysen af private fondes finansiering af forskning. Metoden består af en række delelementer, som beskrives nærmere i det følgende:

- Desk research
- Afgrænsning af fonde
- Spørgeskemaundersøgelse blandt fonde
- Interviews med fonde, universiteter og forskere

Desk research

Indledningsvist blev en omfattende desk research gennemført med henblik på at identificere private fonde, bidrage til afgrænsningen af hvilke fonde, der skulle omfattes af analysen, og indsamle eksisterende viden om fondes finansiering af forskning.

Denne del af metoden omfattede:

- Identificering og karakteristik af private fonde og andre relevante organisationer, som yder støtte til forskning (via oversigter over fonde, søgninger på fondes hjemmesider og eksisterende analyser af fonde).
- Indsamling og analyse af forskning om private fonde og filantropisk støtte af forskning.
- Indsamling og analyse af rapporter fra Danmark og udlandet (eksempelvis fra Europa Kommissionen og European Foundation Center) om private fondes støtte af forskning.
- Supplerende indsamling af viden om konkrete fonde og fondsstøttede initiativer i udlandet.
- Indsamling og analyse af artikler i dagspressen om private fondes støtte af forskning.
- Indsamling og analyse af statistik om privat finansiering af forskning til universiteter (fra Erhvervs- og Vækstministeriet, 2011, fra Danske Universiteter og fra universiteterne).

Afgrænsning af fonde

Denne rapport tager udgangspunkt i en bred definition af private fonde, som omfatter erhvervsdrivende og almennyttige fonde såvel som andre nonprofit organisationer, herunder selvejende foreninger og "fundraising" fonde og patientforeninger, som yder støtte til forskning. Alle disse organisationer henvises der samlet set til som "private fonde" i rapporten.

For en uddybning af fondsbegrebet, som anvendes i denne rapport, se venligst afsnit 2.1.

Spørgeskemaundersøgelse blandt fonde

En spørgeskemaundersøgelse blev sendt ud til i alt 40 danske fonde, som med sikkerhed eller muligvis støtter forskning. Listen over fonde blev sammensat på baggrund af:

- Søgninger på internettet efter fonde, der finansierer forskning, som beskrevet under desk research.
- En liste over samtlige erhvervsdrivende fonde, som ifølge deres regnskaber har uddelt midler til forskning i perioden 2006 til 2010. Denne liste blev stillet til rådighed af professor Steen Thomsen og videnskabelig assistent Clara Rao, Center for Corporate Governance, Copenhagen Business School, som har udarbejdet listen i forbindelse med et forskningsprojekt.
- Lister over fonde, som har finansieret forskning, stillet til rådighed af Syddansk Universitet, Københavns Universitet og Roskilde Universitet.⁸

Der blev ikke fastsat nogen nedre grænse for, hvor mange midler en fond skulle uddele til forskning for at blive inkluderet i spørgeskemaundersøgelsen. Dette skyldes manglede pålidelige data om fondes investeringer i forskning.

⁸ En liste over alle bevillinger fra fonde inden for de seneste tre år blev efterspurgt fra alle otte danske universiteter. Tre universiteter reagerede positivt på anmodningen.

De identificerede fonde blev først adviseret om analysen via brev fra DEA, hvorefter de modtog en invitation til at deltage i spørgeskemaundersøgelsen fra DAMVAD.

Formålet med spørgeskemaundersøgelsen var at kortlægge en række forhold omkring fondes støtte til forskning i Danmark, herunder:

- Deres motivation for og mål med at støtte forskning.
- Bevillingsstrategi og eventuelle særlige indsats- eller fokusområder.
- Bevillinger til forskning og anvendte virkemidler.
- Tilgang til identificering af projekter samt vurdering af forskningsansøgninger.
- Dialog med og opfølgning på støttemodtagere.
- Dialog og samarbejde med andre aktører i forskningssystemet (eksempelvis med myndigheder og universitetsledelser).
- Overordnede vurderinger af private fondes betydning for forskning og rammevilkår for fondes finansiering af forskning.

To versioner af spørgeskemaet blev udarbejdet: et til de fonde, som også deltog i et interview (jf. næste afsnit, Interviews med fonde, universiteter og forskere), og et mere omfattende spørgeskema til øvrige fonde.

20 af de 40 fonde, som blev inviteret til at bidrage til undersøgelsen, valgte at deltage. De fonde, som valgte ikke at deltage, omfatter enkelte fonde, som ikke var interesserede i at bidrage til undersøgelsen, fonde, som ikke reagerede på henvendelser, og en række fonde, som valgte ikke at deltage, fordi de ikke eller kun i meget begrænset omfang yder støtte til forskning.

Fonde, som blev inviteret til at deltage i spørgeskemaundersøgelsen

---

HAR DELTAGET

15. Juni Fonden
Carlsbergfondet
COWIfonden
Dansk Kræftforsknings Fond
Den Danske Maritime Fond
Det Obelske Familiefond
Fabrikant Mads Clausens Fond
Gigtforeningen
Hjerteforeningen
Knud Højgaard's Fond
Lauritzen Fonden
Lundbeckfonden
Mejeribrugets ForskningsFond
Nordea-fonden
Novo Nordisk Fonden
Otto Mønsted's Fond
Realdania
Rockwool Fonden
TrygFonden
VELUX Fondene

HAR IKKE DELTAGET

A.P. Møller Fonden
Alfred Benzons Fond
Arvid Nilssons Fond
Augustinus Fonden
Bikubenfonden
Børnecancerfonden
C.L. Davids Fond og Samling
Aase og Ejnar Danielsens Fond
Ejnar og Meta Thorsens Fond
Hørslev-Fonden
IMK Almene Fond
Kraks Fond
Kræftens Bekæmpelse
Ludvig og Sara Elsass Fond
Michaelsen Fonden
Oticon Fonden
S.C. Van Fonden
Spar Nord Fonden
Svend Andersen Fonden
Aarhus Universitets Forskningsfond

Kilde: DAMVAD, 2012

Interviews med fonde, universiteter og forskere

En del af projektet omhandlede interviews med repræsentanter fra fonde og fra universiteter (herunder både ledere, administratorer og forskere).

10 af de største private fonde i Danmark blev kontaktet med henblik på et personligt interview; en af disse fonde afslog at deltage i undersøgelsen. Formålet med disse interviews var at spørge ind til fondenes motivation og tilgang til at støtte forskning samt deres overordnede vurdering af fondes betydning for offentlig forskning.

Formålet med interviewene med ledelse og administration på universiteterne var at tale med en bred vifte af personer med en strategisk, praktisk og/eller økonomisk indgangsvinkel til private fonde. En respondent blev interviewet per universitet, og respondenterne blev udvalgt på baggrund af desk research og efterfølgende dialog med universiteterne.

Sidst, men ikke mindst blev fire interviews gennemført med forskere fra forskningscentre eller -projekter, som inden for de seneste par år har modtaget betydelige midler fra private fonde. Formålet med interviewene var at få indblik i, hvordan forskere oplever kontakten til og støtten fra fonde.

Tre af disse forskere blev udvalgt på baggrund af en tilfældig udvælgelse af større forskningsindsatser i fondene. Den fjerde, professor Steen Thomsen fra Copenhagen Business School, blev særligt udvalgt pga. sin tidligere og igangværende forskning i erhvervsdrivende fonde. Dette interview havde derfor også til formål at indsamle viden om denne forskning.

INTERVIEWRESPONDENTER

ORGANISATION	RESPONDENT
FONDE	
A.P. Møller Fonden	Direktør Henrik Tvarnø
Carlsbergfondet	Formand Flemming Besenbacher; Sekretariatschef Lene Kyhse Bisgaard
Det Obelske Familiefond	Fondsadministrator Britta Graae
Lundbeckfonden	Forskningschef Anne-Marie Engel; Strategisk rådgiver Nina Espegård Hassel
Nordea-fonden	Sekretariatschef Ulla Bjørnsson; Projektchef Marianne Bigum
Novo Nordisk Fonden	Strategic Scientific Officer Dagnia Looms; Fondsfuldmægtig Maj Leth-Espersen
VELUX Fondene	Direktør Kjeld Juel Petersen
Realdania	Projektleder Lennie Clausen
TrygFonden	Forskningschef Anders Hede
UNIVERSITETER (LEDELSE OG ADMINISTRATION)	
CBS	Forskningskonsulent Philipp Alexander Ostrowicz
DTU	Vicedirektør Dan Jensen
ITU	Prorektor Jørgen Staunstrup
KU	Vicedirektør Anna Haldrup
RUC	Specialkonsulent Gitte Hornstrup Dahl
SDU	Budgetchef Erik Kjær Larsen
AAU	Forskningsdirektør Lene Lange
AU	Dekan Allan Flyvbjerg
UNIVERSITETER (FORSKERE)	
CBS	Professor Steen Thomsen, Center for Corporate Governance
DTU	Vicedirektør Bo Skjold Larsen, DTU Biosustain
KU	Professor Lene Juul Rasmussen, direktør for Center for Sund Aldring
AU	Professor Andreas Roepstorff, Technologies of the Mind

Kilde: DAMVAD, 2012

REFERENCER

Civilstyrelsen (2012). Hvad er en fond? Link: www.civilstyrelsen.dk/fondskontor/fonde/hvad_er_f.aspx

Det Frie Forskningsråds Årsrapporter 2011, 2010 og 2009.

Det Strategiske Forskningsråds Årsskrift 2011/2012 og Bevillingsoversigt 2010.

Erhardtson og Kolby (2011). Eksplosiv vækst i almenfondes milliardformuer. Artikel i Berlingske Business. Link: <http://www.business.dk/oekonomi/eksplosiv-vaekst-i-almenfondes-milliardformuer>

Erhvervs- og Vækstministeriet (2011). Danmark i den globale økonomi. Konkurrenceevneredegørelse 2011. Link: www.evm.dk/publikationer/2011/24-08-11-konkurrenceevneredegørelse-2011

Erhvervsfundsloven (2010). LBK nr 560 af 19/05/2010; Bekendtgørelse af lov om erhvervsdrivende fonde. Link: www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=131732

Erhvervsstyrelsen (2007). Erhvervsdrivende fonde. Link: www.eogs.dk/sw21560.asp

European Commission DG Research (2005). Giving More for Research in Europe: The role of foundations and the non-profit sector in boosting R&D investment. Report by an expert group. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

European Commission DG Research (2008). Engaging philanthropy for university research. Fundraising by universities from philanthropic sources: developing partnerships between universities and donors. Report by an expert

group. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

European Foundation Centre (1999). Typology of foundations in Europe and European Foundation Centre.

European Foundation Fundamentals. Brussels, European Foundation Centre Orpheus Programme.

European Foundation Centre (and individual contributors) 2009. Understanding European Research Foundations: Findings from the FOREMAP project.

Finansministeriet (1998). Fonde med offentlig interesse. Link: <http://fm.dk/publikationer/1998/fonde-med-offentlig-interesse>

Fondsloven (1992). LBK nr. 698 af 11/08/1992; LBK nr. 698 af 11/08/1992. Link: www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=59268

Kraft & Partners (2012). Den Danske Fondsanalyse 2012.

Københavns Universitet (2012). Niels Bohr Institutet henter topforsker fra Harvard. Nyhed dateret 10. januar 2012. Link: http://nyheder.ku.dk/alle_nyheder/2012/2012.1/niels_bohr_institutet_henter_topforsker_charles_marcus

Mandag Morgen (2012). Fonde kan forny Danmark: En opskrift på moderne filantropi. Tillæg 21. maj 2012. Link: www.mm.dk/ny-rapport-fondene-kan-forny-danmark

Rao, Clara & Thomsen, Steen (2012). Uddelinger og omkostninger i danske fonde, et arbejdspapir dateret den 14. marts 2012.

Vækst gennem viden

DEA er en politisk uafhængig tænketank, der arbejder for, at Danmark øger sin værdiskabelse og vækst samt tiltrækker internationale virksomheder gennem viden om uddannelse, forskning og innovation.

Tænketanken **DEA** kæmper grundlæggende for, at flere unge får en uddannelse, der efterspørges, at forskning bliver omsat til innovation i private og offentlige virksomheder, og at Danmark er et attraktivt land for videnbaserede virksomheder.

DEA vil nå sine mål gennem:

- Analyser og undersøgelser, der styrker DEAs dagsorden
  - Involvering af virksomheder, uddannelsesinstitutioner og organisationer via partnerskaber og projekter
  - Udfordring af vanetænkning og bidrag til løsning af samfundsudfordringer
-